

MAGDALENA ŚNIEGULSKA-GOMUŁA – POZNAŃ

## ZABYTKOWE PARAMENTY Z BAZYLIKI GROBU BOŻEGO W MIECHOWIE

### I

Termin „paramenty” w węższym znaczeniu, stosuje się dla określenia szat używanych przez kapłana oraz asystę w czasie sprawowania czynności liturgicznych, a także dla określenia „tekstylnego” wyposażenia ołtarza, czyli antependium oraz tkanin przeznaczonych do okrywania przedmiotów liturgicznych. W znaczeniu szerszym paramentami nazywa się przedmioty liturgiczne (aparaty kościelne), nazywane też sprzętami liturgicznymi, będące ruchomymi elementami ukształtowania ołtarza, przestrzeni kościoła, a także wymienione już szaty liturgiczne.

Przy sprawowaniu Eucharystii, pierwsi chrześcijanie posługiwali się przedmiotami używanymi na co dzień w ich domach. Mając jednak na uwadze ich przeznaczenie starano się, by przedmioty te były piękne i „godne”. Z czasem zaczęto je błogosławić przed użyciem w liturgii, co pociągało za sobą zarezerwowanie tych przedmiotów tylko do celów liturgicznych. Następnie zaś przyczyniło się do ukształtowania specjalnego zdobnictwa.

Przez kolejne wieki szaty kapłańskie były wykonywane przez znakomitych rzemieślników, biegłych w sztuce tkackiej i hafciarskiej. Używali oni cennych materiałów, a za wzory niejednokrotnie służyły im rysunki, projekty i grafiki wybitnych artystów.

Prawo kanoniczne w ogólnym zarysie określa: pojęcie, materię i formę sprzętów kościelnych. Dalej wspomina o zaopatrzeniu i opiece nad nimi, benedykowananiu ich, należnej czci dla nich i utrzymaniu w należytym porządku.

Pierwszy kanon kolorów liturgicznych został podany przez papieża Innocentego III, nie był on jednak zobowiązujący. Kanon ten zyskał oficjalne pot-

wierdzenie w mszale trydenckim. Z niewielkimi zmianami przyjęła go również reforma po Vaticanum II<sup>1</sup>.

W rycie rzymskim występują następujące kolory: biały, czerwony, fioletowy, zielony i czarny, choć w dawnych inwentarzach spotykamy różne kolory, jak na przykład niebieski czy brązowy<sup>2</sup>. Paramenty, które całkowicie lub częściowo sporządzone są z tkaniny złotej, mogą być używane zamiast koloru białego, czerwonego i zielonego, nie zaś w miejsce fioletowego i czarnego. Szaty z tkanin srebrnych mogą być używane tylko zamiast białych. Zgodnie z Ceremoniałem Biskupów w niedzielę *Gaudete* (III niedziela adwentu) oraz w niedzielę *Laetare* (IV niedziela Wielkiego Postu), mogą być użyte zamiast paramentów fioletowych – paramenty różowe<sup>3</sup>.

Przepisom liturgicznym o kolorach podlegają: ornat, stuła, manipularz, welon kielichowy, bursa, kapa, dalmatyka, tunicela, welon subdiakona.

Nie wszyscy członkowie Kościoła spełniają w nim jednakowe funkcje i czynności. Różnorodność czynności liturgicznych w sprawowaniu kultu ujawnia także bogactwo szat liturgicznych. Początkowo sprawujący liturgię nie używali oddzielnych szat. Wyróżniało ich od innych pełnienie funkcji w zgromadzeniu przez zajmowanie odpowiedniego miejsca. Używali stroju podobnego do codziennego, lecz z uwzględnieniem odświętności.

Szaty liturgiczne wywodzą się z ubioru rzymskiego, zarówno łacińskie jak i wschodnie, choć te drugie raczej nie ulegały ewolucji i są mało zróżnicowane. Kształtowanie się szat jest efektem rozwoju historycznego. Epoka konstantyńska była przełomową dla rozwoju szat i odznaczeń. Na powstanie nowego stroju wpłynęła etykieta dworu i szaty urzędników dworskich. Kościół w tym okresie przejął szereg odznaczeń dworskich, jak manipularz czy paliusz. W VII wieku nastąpiła wyraźna ewolucja mody. Pod wpływem ludów germańskich oraz galijskich zwyczajów, nastąpiło skrócenie strojów. Kościół natomiast pozostał przy dawnych szatach. Szaty liturgiczne stawały się coraz bardziej „ornatami”, ozdobami, paramentami (ornatus – z łac. ozdobiony), niekiedy utrudniającymi wykonywanie funkcji liturgicznych<sup>4</sup>.

Najliczniejsze zmiany formy przechodził ornat (paenula, planeta, casula). Ornat jest wierzchnią szatą kapłana i ze względu na swe wyłącznie eucharystyczne zastosowanie od XII wieku na Zachodzie stał się szatą mszalną, podczas gdy do innych czynności liturgicznych używano kapy<sup>5</sup>. Pierwotną formą ornatu była paenula – rodzaj rzymskiego płaszcza podróźnego z kapturem, wkładanego przez głowę i sięgającego kolan. Jeszcze w VII wieku we Francji paenuli używali za-

<sup>1</sup> B. Nadołski, *Liturgika*, t. 1: *Liturgika fundamentalna*, 1989, s. 139.

<sup>2</sup> J. Braun, *Die liturgischen Paramente in Gegenwart und Vergangenheit. Ein Handbuch der Paramentik*, Freiburg i. Br. 1924, s. 44.

<sup>3</sup> Ch. Zieliński, *Sztuka sakralna*, Poznań 1960, s. 222.

<sup>4</sup> Nadołski, *Liturgika*, s. 139.

<sup>5</sup> M. Kunzler, *Liturgia Kościoła*, t. 10, Poznań 1999, s. 222.

równy duchowni, jak i świeccy<sup>6</sup>. Przez długi czas ornat miał formę dzwonową z niewielkim otworem na głowę. Od XIV wieku skracano tę szatę dla ułatwienia gestów. Stosowanie coraz cięższych tkanin oraz wyszukane ich ozdabianie złotymi i srebrnymi haftami, doprowadziło do znacznego zredukowania rozmiarów ornatu. Polegało ono na podcinaniu szaty z boku, co sprawiało, że ręce kapłana były stopniowo coraz bardziej odsłaniane. Od XVII wieku występowały ornaty na szerokość ramion. Rokokowe miały kształt wiolonczeli, bywały też podobne do gruszek. Spotykane w tym czasie ornaty miały boki skrócone do przegubu ręki (tzw. ornat Bernarda) lub aż do przedramienia (tzw. ornat Boromeusza)<sup>7</sup>. W XVIII, XIX i jeszcze w XX wieku noszony był tzw. „ornat rzymski”. Długość i szerokość przodu tej szaty jest nieco mniejsza od jej tyłu. „Plecy” ornatu mają linię prostą, lekko zaokrągloną u dołu, natomiast krótszy przód jest mocniej podcięty na wysokości piersi i rozszerza się ku dołowi lekko zaokrąglając. W XX wieku odkryto na nowo dawną formę ornatu i powrócono do okrycia szerokiego na kształt dzwonu.

Ornaty, podobnie jak inne jedwabne szaty liturgiczne, wykonywano z brokatu, adamaszku, aksamitu, mory jedwabnej.

Wśród zasobów zabytkowych paramentów zachowały się licznie szaty, których obecnie nie używa się już w liturgii, jak np. dalmatyka czy manipularz. Niegdyś stanowiły one komplet z ornatem, miały tę samą barwę co on i najczęściej wykonane były z tej samej tkaniny.

## II

W postaci ubiorów kościelnych i pochodzących z nich luźnych fragmentów tkanin, w kolekcjach muzealnych, w skarbcach i zakrystiach zachowało się wiele dawnych materii jedwabnych. Dla zaspokojenia potrzeb szlachty, wzorzyste tkaniny odzieżowe sprowadzane były do Polski w dużych ilościach. Po pewnym czasie użytkowania, właściciele często ofiarowywali szyte z nich ubiory albo zapisywali w testamencie kościołom do przeróbki na szaty liturgiczne i inne paramenty. Zachowane zabytki stanowią oczywiście tylko ułamek tej ilości tkanin, jaka znajdowała się u nas pierwotnie. Topniała ona w ciągu stuleci w sposób naturalny – przez zużycie, a także przez kolejne kataklizmy dziejowe, w których nieuchronnie niszczały dobra kultury artystycznej i materialnej. Mimo niesprzyjających warunków historycznych i braku zrozumienia dla zabytkowej wartości tkanin, ocalało ich nadspodziewanie wiele. Opracowań doczekały się jednak tylko nieliczne zespoły tkanin. Są to najczęściej zabytki zgromadzone w muzeach, wyjątkowo tylko pochodzące z kościołów<sup>8</sup>.

<sup>6</sup> A. Nowowiejski, *Wykład liturgii Kościoła Katolickiego*, t. 2, cz. 1, Warszawa 1902, s. 221.

<sup>7</sup> Nowowiejski, *Wykład liturgii*; Braun, *Die liturgischen*; Kunzler, *Liturgia Kościoła*.

<sup>8</sup> Istotną rolę w spopularyzowaniu metody dokumentacji tkanin spełniła praca: M. Micha-

Zabytkowe paramenty z bazyliki Grobu Bożego w Miechowie nie były dotąd wykorzystywane do badań nad historią tkaniny artystycznej. Ten ciekawy zespół szat liturgicznych związany jest z jednym z najstarszych na ziemiach polskich zakonem – z Kanonikami Stróżami Grobu Chrystusowego, zwanymi w Polsce Bożogrobcami (lub miechowitami). Zakon ten powstał w początkach XII wieku w Jerozolimie. Dzięki kontaktom łączącym w połowie XII wieku Polskę z Ziemią Świętą, już w 1163 roku Bożogrobcy pojawili się w małopolskim Miechowie. Od tego momentu nieprzerwanie przez całe średniowiecze miał miejsce rozwój palestyńskiej kongregacji na ziemiach polskich<sup>9</sup>. Dzięki hojności polskiego rycerstwa oraz umiejętnej polityce administracyjnej zakonnicy regularnie powiększali swoje dochody, które w dużej części przeznaczali na budowę świątyń, ich wyposażenie czy gromadzenie księgozbiorów.

W skarbcu kościoła miechowskiego przechowywane są obecnie najcenniejsze zabytki – wyroby rzemiosła artystycznego z różnych epok. Niestety nie dotrwały do naszych czasów najstarsze zabytki sztuki sakralnej z okresu średniowiecza. Jak notuje Rocznik miechowski – kościół został ograbiony w 1300 roku przez wspomagających Łokietka Rusinów, Tatarów i Węgrów, a w roku 1345 – przez króla Jana Luksemburskiego. W pożarach kościoła w latach 1379 i 1506 spłonęły wszystkie kosztowności i sprzęty kościelne<sup>10</sup>. Dlatego też znajdujące się dzisiaj w skarbcu kościelnym zabytki pochodzą już z okresu późniejszego, od XVI do XIX wieku łącznie. Szczególne miejsce w skarbcu zajmują szaty liturgiczne, których jest kilkadziesiąt. Są tu bogate ornaty, kapy i dałmatyki, infuły prepozytów generalnych haftowane złotem, srebrem, wysadzone perłami. Ponad to pastorały i inne elementy stroju pontyfikalnego (rękawiczki, pończochy).

Obecny zbiór tkanin i haftów z bazyliki Grobu Bożego w Miechowie zawiera obiekty powstałe w pierwszej połowie XVII wieku, aż po tkaniny dwudziestowieczne, maszynowe.

Najstarsze zabytki to włoskie aksamity strzyżone i pętelkowe, z początku XVII wieku. Zasadniczy tron zbioru stanowią tkaniny osiemnastowieczne, głównie francuskie, wśród których znajdują się atłasy, tkaniny brokatowe, a także rypsy, tafty i mory jedwabne. Te tak licznie zachowane tkaniny francuskie, zebrane w układzie chronologicznym, uzupełniają się wzajemnie, tworząc zbiór o pewnej ciągłości historycznej i – mimo występujących w nim braków – przedstawiają proces rozwoju tkactwa jedwabiu, jego technologii i kształtowania się typów ornamentyki tekstylnej we Francji, począwszy od końca XVII przez prawie cały XVIII wiek. Są to jedwabie z wzorem koronki, z naturalistycznymi wzorami ro-

Ł o s k a, *Zabytkowe tekstylia kieleckie*, Warszawa 1989. Jest to dotychczas jedyna specjalistyczna polska publikacja, omawiająca nie tylko szaty liturgiczne, ale także wyjaśniająca wiele zagadnień terminologiczno-technicznych.

<sup>9</sup> Z. Piłat, *Fundator i fundacja klasztoru Bożogrobców w Miechowie*, w: *Bożogrobcy w Polsce*, red. M. Affek, Warszawa 1999, s. 11-43.

<sup>10</sup> Z. Pęcowski, *Miechów. Studia z dziejów miasta i ziemi miechowskiej do roku 1914*, Kraków 1967, s. 359.

ślinnymi w stylu Revela, z wzorami kwiatowymi o drobnym raporcie, z deseniami wstęgowo-kwietnymi, wici falistej z rzutami kwiatów w zakolach oraz tkaniny z dekoracją w układzie sieciowym. W skarbcu miechowskim znajdują się także nieliczne tkaniny wschodnie oraz kilka zabytków o niemożliwej do ustalenia proveniencji. Jedwabie w większości są importami, natomiast hafty zapewne powstawały na miejscu. Mogły być wykonywane zarówno w którymś z konwentów żeńskich, jak również przez osoby świeckie, np. na dworach szlacheckich.

W tym dość licznym zespole paramentów kilka zasługuje na szczególną uwagę. Ciekawy zespół szat (kat. 2) związany jest z osobą Jana Gembickiego – prepozyta miechowskiego w latach 1642-52, dziekana katedry krakowskiej, sekretarza królewskiego, biskupa chełmińskiego, plockiego i wrocławskiego.

Ornat, kapę i parę dalmatyk wykonano z zielonego, włoskiego altembasu. Wzór jest wydobyty strzyżoną, aksamitną okrywą, tło niższą – pętelkową. Raport dekoracji układany jest w wysokie, arabskie motywy, w których widzimy duże, zbliżone do akantu liście i owoce granatu po bokach oraz palmetkowe kwiatostany w kulminacji, a także małe rozetki, tulipany i jagody. Na plecach szat – na dole – znajduje się aplikowany i haftowany kartusz herbowy z purpurowego atłasu, ujęty srebrnymi, wypukło haftowanymi, akantowymi ramami. W polu kartusza, na pięciokątnej tarczy widzimy godła: Nałęcz – w pole sercowym – oraz kolejno Grzymała, Prawda, Prawda i Leszczyc. W obszyciach złote galony; kaptur kapy jest dodatkowo dekorowany złotymi frędzlami i trzema kokardami z niebiesko-białego, jedwabnego rypsu. Komplet można datować na pierwszą połowę XVII wieku. Tkanina ta nie posiada analogii z żadną, znaną z publikacji tkaniną z tego okresu. Być może, że została wykonana na indywidualne zamówienie, zgodnie z preferencjami fundatora. Ten komplet szat liturgicznych można identyfikować z wymienionym w zachowanym inwentarzu z 1821 roku. W miejscu gdzie wymieniono ornaty zielone, czytamy: „(ornat) menszystrowy zielony w deseń rozmaity z herbem u dołu; następnie przy dalmatykach: zielone menszystrowe w deseń z galonkami złotymi – 2 oraz: kapa menszystrowa w deseń różny z herbem naprzodku u dołu galonki złote do zapinania haftka”<sup>11</sup>.

Z Janem Gembickim można wiązać przechowywaną w skarbcu miechowskim infułę (kat.3) wykonaną z różowego atłasu, bogato zdobionego z obu stron subtelnie zarysowanym, wypukłym haftem – złotym, na podwleczeniu ze sznurka, z użyciem nici jedwabnych, pasków folii, bajorka, cekinów i licznych drobnych pereł, podkreślających kontury niektórych motywów. Cornu tituli zdobią wzory roślinne, zaś w jego centrum – na wykreślonym haftem pionowym pasie, dzielącym trójkąt na dwoje – monogram IHS, zwieńczony krzyżem (na licu infuły) oraz powiązane litery imienia MARYA (na odwrocie), a także – na zakończeniach vittae – herb Nałęcz pod kapeluszem biskupim. Na circulum i na bocznych polach cornu tituli widzimy motywy arabskie: swobodnie układana więc ze stylizowanymi

<sup>11</sup> Inwentarz z 19 listopada 1821 roku sporządzony przez księdza Józefa Eliáša Szablowskiego.

kwiatami lili, róży i tulipana oraz owocami granatu, zaś na środkowym pasie i na vittae jak wyżej w wertykalnej osiowej kompozycji. Podszewka z żółto – zielonej satyny. Zabytek zachował się w bardzo dobrym stanie. Infuła jest wymieniona w *Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce*<sup>12</sup> oraz w *Dekanacie miechowskim*<sup>13</sup>.

Najstarsza przechowywana w Miechowie tkanina (kat. 1) pochodzi z pierwszej połowy XVII wieku. Jest to równocześnie jeden z najpiękniejszych zachowanych tu zabytków. Włoski purpurowo-biały altembas pokrywają fantastyczne wzory roślinne. Deseń nawiązuje do wcześniejszych, jeszcze XVI-wiecznych dekoracji opartych na zasadzie podziału sieciowego. Gałązki rozbite na drobny ornament, tworzą podziały w kształcie owali zaokrąglonych, a jednocześnie jakby nieco rozciągniętych na boki. Jednak rozbitcie formy ornamentu na luźne elementy pozwala datować tę tkaninę na początek XVII stulecia. Wykonany z tej tkaniny ornat ma na kolumnie bogaty, srebrny haft wypukły, skomponowany ze stylizowanych kwiatostanów tulipana i róży w układzie osiowo – wertykalnym.

Tkaniny miechowskie obrazują większość wzorów, jakie powstawały w ciągu dwóch stuleci w przodujących europejskich ośrodkach jedwabniczych. Zachowane szaty liturgiczne, mimo znacznych zniszczeń (przetarcia, zabrudzenia, odarcie ze złotych koronek i galonów), reprezentują wysoki poziom artystyczny. Zabytki te gromadzone przypadkowo w miarę potrzeb liturgicznych i gestu donatorów – zebrane w układzie chronologicznym uzupełniają się wzajemnie, tworząc zbiór o pewnej ciągłości historycznej i – mimo występujących w nim braków – przedstawiają proces rozwoju tkactwa jedwabiu, jego technologii i kształtowania się typów ornamentyki tekstylnej.

Do miechowskiego zbioru zabytkowych szat liturgicznych odnoszą się liczne przekazy archiwalne. W przeszledzonych zapisach inwentarzowych z lat 1745, 1810 i 1821, zawarte są liczne wzmianki o rozmaitych tkaninach, z których wykonywane były paramenty, o bieliźnie kościelnej, o antependiach, rzadko o innych wyrobach włókienniczych. Archiwalia zawierają informacje o liczbie paramentów, w różnych okresach zwiększającej się lub zmniejszającej; wymieniają różne kolory liturgiczne. Zapisy te wnoszą ciekawe informacje terminologiczne. Należą do nich staropolskie nazwy tkanin dziś już zapomnianych i nie produkowanych (np. gredytur, manszestr, tercynela).

### III

Katalog obejmuje 76 pozycji zawierających obiekty pojedyncze lub z dodatkami (np. ornat i dwie dałmatyki), jeden komplet szat liturgicznych, ewentualnie szaty zachowane podwójnie, zawsze wykonane z identycznej tkaniny bądź kilku tych samych materiałów. Zabytki w katalogu przedstawione są w porządku chro-

<sup>12</sup> *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8, Warszawa 1953.

<sup>13</sup> J. Wiśniewski, *Dekanat miechowski*, Radom 1917, s. 126.

nologicznym, przy czym w przypadku użycia w jednym obiekcie kilku tkanin, jego miejsce w katalogu określa datowanie boków (w przypadku ornatu) lub tkaniny głównej.

Kolor liturgiczny szat określany jest na podstawie barwy boków ornatu lub tkaniny głównej. Szaty liturgiczne srebrne określane są jako białe.

Każda pozycja katalogu stanowi zamknięte hasło, którego układ jest niezmienny, a treść uzależniona od danych zawartych w samym obiekcie i uzyskanych w wyniku przeprowadzonej analizy.

Na treść hasła składają się informacje określające bliżej obiekt w następującym układzie:

- Nr kat. Przedmiot (nazwa)
- Kraj, czas powstania
- Materiał i technika wykonania (wg kolejności datowania)
- Wymiary obiektu w cm
- Pochodzenie obiektu
- Opis
- Stan zachowania
- Analogie ikonograficzne i technologiczne
- Bibliografia
- Numer karty w Ośrodku Dokumentacji Zabytków w Warszawie (ODZ) (wszystkie obecne karty założył Zbigniew Wojtasik w 1998 roku)

## Katalog zbiorów

### 1. Ornat czerwony

Boki – Włochy I połowa XVII wieku; kolumny – Polska II połowa XVII wieku.

Boki – jedwab, bawełna; ryps, aksamit strzyżony.

Kolumny – haft wypukły niemi metalowymi, kładziony w koszyczek i na okrętkę.

Koronka klockowa.

Wymiary: 117 × 71.

W komplecie stuła z altembasu.

Ornat o bokach z purpurowo-białego altembasu w fantastyczne wzory roślinne. Motywy wzoru wydobyte kontrastem białego rypсового tła i purpurowej aksamitnej okrywy. Wewnętrzny rysunek wzorów uzyskany strzyżeniem włosa w różnych wysokościach.

Raport osiowy skomponowany z karbowanych łądy, palmetowych kwiatów i liści, z fantastycznych, dużych, bujnych kwiatostanów i mniejszych, stylizowanych na margerytki, osty i goździki. Ponad to z różnych typów fantastycznych liści z drobnym deseniem ornamentu o wydłużonych, spiralnie skręconych lub

ceowo wygiętych kształtach oraz dłoniastozłożonych w typie ostu; tam też trzy owoce o gruszkowatej formie. Gałązki, rozbite na drobny ornament, tworzą podziały w kształcie owali zaokrąglonych, a jednocześnie jakby nieco rozciągniętych na boki. Przywodzi to na myśl wzory tkanin należących do grupy „a mandorla fiorita”<sup>14</sup>. Nawiązują one także do wcześniejszych dekoracji opartych na zasadzie podziału sieciowego. Jednak rozbitcie formy ornamentu na luźne elementy pozwala datować tę tkaninę na początek XVII stulecia.

Nakolumnach haft wypukły kładziony niemi srebrnymi, na okrętkę kładzionymi w koszyczek oraz inne desenie. W partii tła haft płaski, kładziony w koszyczek.

Haft skomponowany ze stylizowanych kwiatostanów tulipana i róży w układzie osiowo-wertykalnym. Na brzegach kolumn złoty galon z drobnym deseniem zygzaków. Otok szyi zasnuty srebrnym reliefem, tego samego kwiatowego ornamentu – także na srebrnym tle.

Na brzegach szaty srebrna koronka klockowa. Podszewka z płótna lnianego.

Lekkie przetarcia haftu oraz tkaniny na bokach; tkanina przetarta w dwóch miejscach na plecach.

*Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8, Warszawa 1953. Karta ODZ, nr 01534.

## 2. Komplet zielonych szat liturgicznych – ornat, kapa, para dalmatyk

Fundacja prepozyta miechowskiego Jana Gembickiego, dziekana katedry krakowskiej, sekretarza królewskiego, biskupa chełmińskiego, plockiego i wrocławskiego.

Tkanina główna: Włochy, 1635-42; haft – Polska, 1635-42.

Tkanina główna – jedwab, aksamit strzyżony i pętelkowy; aplikacja – haft: nici jedwabne i metalowe na atlasie.

Wymiary: ornat – 116 × 75, kapa – 122 × 246, dalmatyki – 110 × 90 × 105.

Komplet szat z zielonego altembasu z gęstym, delikatnie zarysowanym, roślinnym deseniem, komponowanym osiowo, wertykalnie.

Wzór wydobyty strzyżoną, aksamitną okrywą, tło niższą – pętelkową. Raport dekoracji układany w wysokie, arabskie motywy, w których duże, zbliżone do akantu liście i owoce granatu po bokach oraz palmetkowe kwiatostany w kulminacji, a także małe rozetki, tulipany i jagody. Na plecach szat – na dole – aplikowany i haftowany kartusz herbowy, z purpurowego atlasu, ujęty srebrnymi, wypukło haftowanymi, akantowymi ramami. W polu kartusza, na pięciokątnej tarczy, godła: Nałęcz – w polu sercowym – oraz kolejno: Grzymała, Prawda, Prawda i Leszczyc.

Galony złote. Kaptur kapy dodatkowo dekorowany frędzlami złotymi i trzema kokardami z niebiesko-białego, jedwabnego rypsu. Podszewka z bawełnianego, popielatego diagonalu.

<sup>14</sup> M. Taszycka, *Włoskie jedwabne tkaniny odzieżowe w Polsce w pierwszej połowie XVII wieku*, Wrocław 1971, s. 56.



Lekkie przetarcia tkaniny.  
Karty nr 01537, 01605, 01621

### 3. Infula

Infula biskupa Piotr Gembickiego lub Jana Gembickiego, prepozytów miechowskich w latach 1635-42 i 1642-52.

Tkanina – jedwab, splot atlasowy.

Dekoracja – haft wypukły nićmi metalowymi, folią, bajorkiem oraz perłami.

Wymiary: 96 × 36

Infula z różowego atlasu, bogato zdobionego z obu stron subtelnie zarysowanym, wypukłym haftem – złotym, na podwleczeniu ze sznurka, z użyciem nici, pasków folii, bajorka, cekinów i licznych drobnych pereł, podkreślających kontury niektórych motywów.

Wzory roślinne, zaś w centrum cornu tituli – na wykreślonym haftem pionowym pasie, dzielącym trójkąt na dwoje – monogram IHS, zwieńczony krzyżem (na licu infuły) oraz powiązane litery imienia MARYA (na odwrocie), a także – na zakończeniach vittae – herb Nałęcz pod kapeluszem biskupim. Na circum i na bocznych polach cornu tituli motywy arabeskowe: swobodnie układana więc ze stylizowanymi kwiatami lilii, róży i tulipana oraz owocami granatu, zaś na środkowym pasie i na vittae jak wyżej w wertykalnej, osiowej kompozycji. Podszewka z żółtozielonej satyny.

Stan zachowania dobry.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; J. Wiśniewski, *Dekanat miechowski*, Radom 1917, s. 126; Karta ODZ, nr 01628.

### 4. Ornat czerwony

Boki – Turcja, XVI – XVII wiek; kolumny – Francja, ok. 1770.

Boki – jedwab, brokat, broszowanie nićmi jedwabnymi.

Kolumny – jedwab, broszowanie nićmi jedwabnymi i metalowymi, lansowanie nićmi metalowymi.

Wymiary: 110 × 72.

Ornat o bokach ze złoto-purpurowo-błękitnego brokatu o dużym, symetrycznym, geometryczno-kwiatowym raporcie wzoru. Sieć o dużych, owalnych, ostro zakończonych polach, wykreślonych szerokimi wstęgami i wypełnionych wielolistnymi, zmniejszającymi się medalionami z motywem goździka w centrum (ten kwiat także na wstęgach – w odstępach). motywy wydobyte konturem purpurowego tła, wypełnione wątkiem złotym, we fragmentach broszowane błękitnym.

Kolumny i otok szyi z jedwabnej, dwuwarstwowej tkaniny o barwnym swobodnie komponowanym, roślinnym deseniu. Broszowane fantazyjne, delikatnie rysowane motywy ciemnożółtych bukietów ze srebrno-błękitnymi i srebrno-różowymi goździkami, makami, liliami i jaśminem, położone na tle dużych liści akantu i drobnych giętych pędów, wydobytych niezwiązanym wątkiem złotego lansowania.

Galon złoty. Podszewka z czerwonego płótna lnianego.

Relikty złotych wątków na obutkaninach, pozostałości i szerniałe; przetarcianici jedwabnych, znaczne na przodzie.

Karta ODZ, nr 01542.

### 5. Ornat czerwony

Boki – Persja, XVI-XVII wiek; kolumny – Polska, XVIII wiek.

Boki – jedwab, nici metalowe i jedwabne, lansowanie, broszowanie.

Kolumny – jedwab, aksamit strzyżony.

Wymiary: 109 × 70.

Pochodzi z klasztoru OO. Cystersów w Jędrzejowie.

Ornat o bokach z grubej, dwuwarstwowej tkaniny o purpurowym, atlasowym tle i barwnym, roślinnym ornamentcie. Raport o charakterze wertykalnym, w postaci grubej, giętej lodygi z poprzecznymi odrostami tulipana – tylko w lewo, na przemian z długimi, ostro wyzębionymi liśćmi, nad którymi po trzy niewielkie główki goździka. Wzór wydobyty białym konturem – nie związanym wątkiem, oraz złotym dodatkowym wątkiem wypełnienia; w miejscach broszowania: błękitno-srebrne goździki i zielone nerwy liści.

Kolumny i otok szyi z jedwabnego, purpurowego, strzyżonego aksamitu.

Galon srebrny. Podszewka z lnianego płótna. Na niej napis: N 40 / z Klasztoru Jędrzejów.

Relikty wątku złotego na tkaninie w bokach szaty, na przodzie wydane przetarcia; aksamit lekko przetarty na plecach, wyraźniej pośrodku przedniej kolumny.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01541.

### 6. Ornat czerwony

Boki – Włochy, II połowa XVII wieku; kolumny – Polska, IV ćwierć XVIII wieku.

Boki – jedwab, bawełna, spłot skośny.

Kolumny – jedwab, spłot płócienny, haft: kładziony, płaski i ścięciem łańcuszkowym, nici srebrne.

Wymiary: 94 × 64.

Ornat o bokach z purpurowego, jedwabno-bawełnianego diagonalu. Gęsty deseń złożony ze stłoczonych krzaczków kwiatowych, o przemiennych zwrotach, ułożonych diagonalnie, wydobytych złotym konturem wątku tkaniny.

Na kolumnach pasy jasnobrązowe o splocie płóciennym, białe wydobyte nie związaną osnową. Pasy jasnobrązowe ozdobione na osi parą równoległych linii, zaś na brzegach niewielkimi kółkami, układanymi na przemian po jednej stronie i wyżej po drugiej. Haft płaski nićmi srebrnymi: kładzionymi w spiralny deseń, pionowe linie ścięciem łańcuszkowym.

Galony bawełniano-metalowe, żółto-srebrne. Podszewka z bladeżółtego, jedwabnego płótna.

Przetarcia i pęknięcia na bokach szaty, wydatne z przodu.

Podobna tkaniny są ilustrowane w katalogu zbiorów Kunstgewerbemuseum w Kolonii<sup>15</sup>.

Karta ODZ, nr 01538.

## 7. Ornat biały

Boki (przód) – Turcja, II połowa XVII wieku; boki (tył) – Francja, ok. połowy XVIII wieku; kolumny – Polska, II połowa XVII wieku.

Boki, przód – jedwab, splot atlasowy i płócienny, broszowanie.

Boki, tył – jedwab, broszowanie niemi jedwabnymi.

Kolumny – jedwab, aksamit strzyżony, prasowanie.

Wymiary: 103 × 65.

Pochodzi z klasztoru OO. Cystersów w Jędrzejowie.

Ornat z tkanin jedwabnych. Boki na tyle szaty z ciemnooliwkowozielonego atlasu, broszowanego w swobodnie ułożone, bujne pęki kwiatowe z różami i astrami (zielono-biało-brązowe). Boki na przodzie ze zniszczonej tkaniny purpurowej o luźnym splocie atlasowym i płóciennym, z nieczytelnym deseniem (widoczny we fragmentach motyw gwiazdy i broszowane wzory małych, koncentrycznie podzielonych kół).

Kolumny i otok szyi z purpurowego, strzyżonego aksamitu z prasowanym, osiowym, roślinno-geometrycznym wzorem. Tworzą go zarysy wertykalnie ułożonych owali, wewnątrz których przemiennie duży, stylizowany kwiatostan ostu i róży – na prostej, ulistnionej łodydze; na styku figur poziome odrosty giętych pędów, zakończonych pękiem kwiatowym.

Galon srebrny. Podszewka z lnianego płótna. Na niej napis: Nr 16 / z Klaszt. Jędrzejów.

Przód szaty wydatnie uszkodzony, boki zniszczone (w nich wstawki innej tkaniny); silne przetarcie tkaniny na bokach pleców – na dole.

Karta ODZ, nr 01580.

## 8. Kapa

Tkanina / haft – Polska, XVII wiek.

Tkanina – jedwab, atlas.

Haft – wypukły na podwleczeniu z tkaniny, nici metalowe.

Wymiary: 126.

Kapa z różowego atlasu, pokryta bogatym ornamentem srebrnego, wypukłego haftu. Wzory roślinne osiowo komponowane z różnej wielkości kwiatów, owoców i liści w dwa typy ornamentu kandelabrowego. Pierwszy na spódnicy kapy, mniej zwarty, powtarzany w poziomym rzędzie: na łodydze stylizowane kwiaty – lilia, nad nią róża, wyżej masywna główka ostu, otoczone długimi, giętymi, ulistnio-

<sup>15</sup> B. Markowsky, *Europäische Seidengewebe des 13-18 Jahrhunderts*, Köln 1976, kat. 287, s. 222; kat 314, s. 231.

nymi odrostami z mniejszymi kwiatami goździka, lilii i tulipana oraz owocami granatu.

Drugityp kandelabrowego układu napretkęście i nakapture (motywy stłoczone): na prostej łodydze duży, stylizowany owoc granatu, nad nim kwiat róży, wokół liczne odrosty różnorodnych, giętych liści oraz pędy z drobnymi tulipanami.

Haft wypukły na podwleczeniu z tkaniny, niemi srebrnymi, kładzionymi w różne desenie.

Galon złoty, przy kapture złote frędzle. Podszewka z czerwonej satyny.

Liczne, zacerowane pęknięcia tkaniny, ta wypłowiła; lekkie przetarcia haftu; nici srebrne szerniały.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01618

### 9. Ornat biały

Boki – Włochy, koniec XVII wieku; kolumny – Polska, koniec XVII wieku.

Boki – jedwabny adamaszek.

Kolumny – haft niemi metalowymi na podłożu z aksamitu.

Wymiary: 105 × 70.

Pochodzi z klasztoru OO. Cystersów w Jędrzejowie.

Ornat z tkanin jedwabnych. Boki z białego adamaszku o dużym raporcie bujnego, liściasto-kwiatowo-owocowego wzoru. Ten swobodny wzór komponowany jest z dużych, giętych pędów akantu, z kwiatów w typie piwonii i z owoców granatu.

Kolumny i otok szyi z purpurowego, strzyżonego aksamitu, zdobionego haftem niemi złotymi, na tekturowej podkładce, kładziony w różne desenie, głównie w koszyczek. Jest to haft roślinno-geometryczny o osiowej, wertykalnej kompozycji złożonej, z przemiennie występujących nad sobą, stylizowanych kwiatostanów róży i tulipana na drobno ulistnionych łodygach. Motywy kwiatowe wpisane w obszerne, sercowate pola, z których obramień wyrastają, do zewnątrz i na zewnątrz, liście. Między figurami delikatne, zakręcone pędy. Na otoku szyi również na przemian tulipany i róże.

Galon złoty. Podszewka z lnianego płótna. Na niej napis: nr 10 (z klasztoru Cystersów w Jędrzejowie).

Haft lekko przetarty, szerniały; z przodu znaczne wytarcia.

Karta ODZ, nr 01540.

### 10. Ornat biały

Boki i kolumny – Włochy, początek XVIII wieku.

Boki – jedwab, broszowanie nicią jedwabną, w partii wzoru jedwabna okrywa strzyżona.

Kolumny – jedwab, broszowanie, w partii wzoru jedwabna okrywa strzyżona.

Wymiary: 117 × 80.

Ornat z dwóch jedwabnych, barwnych brokatów, z nicią złotą w tle, w owocowe oraz kwiatowe wzory.

Tkanina na bokach ze złotym tłem w delikatny, gęsty wzór giętych pędów akantu. Na tym tle broszowana, pionowo biegnąca, zielono-żółta wiec z pękami liści ujmujących duże kwiaty irysa w tonach brązu (aksamit strzyżony).

Tkanina na kolumnach o złotym tle z delikatnym deseniem drobnych liści, zdobiona wertykalnie powtarzaniem motywem dużej, puklowanej misy z liściasto rozczłonkowaną stopą. Misa ta wypełniona jest owocami (strzyżony aksamit): ananasami (tony brązu, fragmenty złote) i kiściami gron (tony błękitne oraz różowo-czerwone), a także broszowanymi, zielono-żółtymi liśćmi.

Galon złoty w dwóch rodzajach. Podszewka z płótna lnianego i purpurowego atlasu.

Ornat uszkodzony ogniem; wypalone brzegowe partie szaty; kolumny i boki naszyte – w odstępach – na lniane płótno.

Karta ODZ, nr 01593.

### 11. Dwie dalmatyki czerwone

Tkanina / haft – Polska, początek XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, atlas.

Haft – płaski, ścieg kładziony, nici metalowe.

Wymiary: 115 × 95 × 100.

Dalmatyki z jedwabnego, ciemnoróżowego atlasu, pokrytego srebrnym haftem: diagonalną kratką, w świetle której drobne motywy roślinnego ornamentu, ułożone w wertykalne rzędy – na przemian stylizowanych kwiatostanów lilii oraz główek ostu.

Haft płaski, ściegiem kładzionym, skośnie przesyty.

Galony srebrne (późniejsze). Podszewka z płótna lnianego.

Lekkie przetarcia haftu; jedna z dalmatyk z wydatnymi przetarciami tkaniny na osi przodu i tyłu.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01613.

### 12. Ornat biały

Tkanina / haft – Polska, I ćwierć XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, nici jedwabne i złote.

Haft – nici metalowe i jedwabne, haft wypukły na tekturowym podwleczeniu, płaski, fakturowany.

Wymiary: 105 × 72.

Ornat o bokach ze złotej lamy, zdobionej purpurowo-żółtymi, haftowanymi wzorami geometryczno-roślinnymi. Dekoracja o charakterze wertykalnym. Motywy w haftowanej kompozycji wydobyte konturem: podporządkowane elipsie wysmukłe pola, zarysowane faliście, fantazyjnie biegnącym konturem, wypełnione pięciopięcielnymi gwiazdkami i połączone ze sobą wstęgami, ułożonymi

w złożone, ósemkowate przeploty; na zewnątrz drobne, gięte pędy. Haft płaski, niemi jedwabnymi – purpurowymi i żółtymi.

Kolumny i otok szyi pokryte złotym, wypukłym haftem w roślinno-wstęgowe motywy – na złotym tle. Na kolumnach zwieszające się, duże, stylizowane, akantowe pęki, będące zakończeniem prostych łodyg z giętymi liśćmi, ujętych wstęgowymi, esowatymi, przełamanymi „uszami”. Na otoku szyi faliste taśmy i liście akantu. Haft wypukły, niemi złotymi – na okrętkę, na tekturowym podwleczeniu, w partii tła płaski, fakturowany w koszyczek.

Galony złote. Podszewka z purpurowej satyny.

Przetarcia haftów i tkanin na przodzie szaty; lama szerniała.

Karta nr 01544.

### 13. Dalmatyka biała

Tkanina – Francja, I ćwierć XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot atlasowy i płócienny.

Wymiary: 105 × 84 × 105.

Dalmatyka z jasnobrązowego adamaszku z gęstym deseniem fantazyjnych, osio-wych kompozycji, układanych z motywów roślinnych, koronkowych i geometrycznych. Wzór w splocie atlasowym, tło w płóciennym. Na osi raportu wysoki kandelabr z odrostami pęków tulipanów – w dolnej strefie, ujętych dużymi, ceowo zagiętymi liśćmi, stylizowanymi na małżowiny; na zewnątrz nich lukowate odcinki koronek, zdobionych drobnowzorzystym rysunkiem diagonalnej kratki oraz siecią o kolistych prześwitach, wicią i palmetkami. Wyżej swobodnie gięte pędy z kwiatami i jabłkami granatu, nad nimi gałązki wina. Na bokach raportu bujne, wysokie pęki liściasto-kwiatowo-owocowe, z paprociowatymi i pierzastymi liśćmi oraz pędami akantu, małżowinami, owocami granatu i ananasa oraz kiściami jagód, a także fragmentami różnego rodzaju koronek.

Galon złoty. Podszewka z lnianego płótna.

Brak fragmentów galonu przy obu szatach.

Podobna tkanina jest ilustrowana przez Barbarę Markowsky i datowana na lata 1715-25<sup>16</sup>.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01608.

### 14. Ornat biały

Tkanina – Francja, I ćwierć XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot atlasowy, lansowanie niemi metalowymi.

Wymiary: 109 × 72.

Ornat ze srebrno-jasnobrązowego brokatu z roślinno-koronkowym deseniem. Tkanina o splocie atlasowym, lansowana wątkiem metalowym. Raport zagęszczonej dekoracji widoczny we fragmentach, komponowany w duże, wielolistne, zbliżone do owalu pola, wykreślone szeroką koronką, wyźebioną na brzegach

<sup>16</sup> Markowsky, *Europäische*, kat. 510, s. 304.

w drobne półkola i pokrytą (wzdłuż) wicią z różnorodnymi, niewielkimi liśćmi, rozetkami, kwiatami i jagodami. Pola wypełnione kompozycją z owoców granatu, kwiatów podobnych do poprzednich (różnej wielkości), szeregami małych liści i ich pękami oraz diagonalnymi kratkami.

Dwa rodzaje srebrnego galonu. Podszewka z batystu brązowa.

Znaczne wytarcia nici metalowych na przedniej kolumnie.

Karta ODZ, nr 01594.

### 15. Ornat biały

Tkanina – Francja, I ćwierć XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot atlasowy i płócienny, broszowanie nicią metalową.

Wymiary: 110 × 71.

Ornat z jedwabnego, jasnobrązowego adamaszku ze znacznie jaśniejszym, roślinno-geometrycznym, gęstym wzorem. Tkanina o splocie atlasowym tła i płóciennym desenie. Zdobiona dodatkowo srebrną, broszowaną kompozycją. Raport broszowanej kompozycji ma charakter wertykalny i tworzą go fantazyjne motywy palmetowe, wypełnione miniaturowym, geometrycznym i kwiatowym ornamentem, połączone drobną wicią, a także – w dolnej strefie – gięte w różne strony pędy z fantazyjnymi kwiatostanami (te ułożone do wewnątrz), bądź z pojedynczą rozetką lub jagodami i drobnymi pierzastymi liśćmi. Na osi niewielki słup ornamentu wstęgowego – na dole, wyżej małe owale z drobno ulistnionych pędów, nakryte palmetowo-liściastymi wzorami, po bokach rozetki i fantastyczne kwiatostany.

Raport adamaszku gęsto wypełniający poprzedni układ: wzór osiowy, utworzony z paprociowatych liści – z pojedynczych bądź zebranych w pęki – a także z liści w typie mniszka, z pasów sześciobocznych kratek, wypełnionych rozetkami, z motywów gwiazdzistych z deseniem kropek i z palmetowo-lisciastych oraz z małych kwiatków.

Kolumny i otok szyi ujęte srebrno-żółtą koronką, boki purpurową, atlasową lamówką. Podszewka z białego płótna.

Lekkie przetarcia przodu szaty.

Karta ODZ, nr 01589.

### 16. Ornat zielony

Boki i kolumny – Włochy, I połowa XVIII wieku.

Boki i kolumny – jedwab, broszowanie nićmi metalowymi.

Wymiary: 117 × 80.

Ornat z zielonego, jedwabnego rypsu z broszowaną nićmi złotymi dekoracją o charakterze sieciowo-roślinnym. Raport wzoru komponowany w sieć z biegnących obok siebie łądyg z licznymi, drobnymi, owalnymi liśćmi. Utworzone pola o sześciobocznym zarysie, wypełnione są dużym motywem stylizowanego kwiatostanu lilii na giętym, ulistnionym pędzie z drobnym kwiatem.

Dwa rodzaje złotego galonu. Podszewka z brązowego płótna bawełnianego (batyst).

Nieznaczone przetarcia tkaniny, na ramionach wyraźne.  
Karta ODZ, nr 01600.

### 17. Ornat zielony

Boki – Włochy, I połowa XVIII wieku; kolumny – ?

Boki – jedwab, wzór – splot rypsowy, tło atlasowe.

Kolumny – jedwab, splot rypsowy.

Koronka klockowa.

Wymiary: 108 × 72.

Ornat z jedwabnych adamaszków. Boki z tkaniny zielonej, zdobionej bogatym, swobodnie komponowanym roślinnym i geometrycznym ornamentem. Wzory w splocie rypsowym, tło atlasowe. Kompozycja wzoru układana fantazyjnie, stłoczona, złożona z różnorodnych, fantastycznych, bujnych liści – silnie wyginanych – oraz z kratki o sześciobocznych polach i stylizowanych kwiatów (tulipanów i sześciolistnych mniejszych kwiatków).

Na kolumnach z bładozielonej, o drobnym rypsowym splocie, tkaniny kompozycja drobnowzorzysta, horyzontalna o geometrycznym deseni. Na wzór ten składają się poziome, delikatnie zarysowane zygzyki i rzędy niewielkich kółek między nimi (te w parach w układzie wertykalnym), przy których znajdują się odchodzące na boki odcinki.

Kolumny, boki i otok szyi ujęte srebrną koronką klockową.

Podszywka z białego płótna lnianego.

Lekkie przetarcie tkanin, na przedniej kolumnie znaczne (z pęknięciami).

Karta ODZ, nr 01543.

### 18. Ornat biały

Boki – Francja, lata 30-te XVIII wieku; kolumny – Francja, przed połową XVIII wieku.

Boki – jedwab, splot diagonalny, lansowanie niemi jedwabnymi i broszowanie srebrnymi.

Kolumny – jedwab, splot atlasowy i płócienny, lansowanie niemi jedwabnymi i broszowanie srebrnymi.

Wymiary: 98 × 64.

Ornat z jedwabnych jasnobrązowych tkanin z barwną dekoracją. Raport tkaniny na bokach o charakterze wertykalnym, swobodnie komponowany z motywów mostów oraz kwiatowo-liściastych pęków. Wzór lansowany w tonach różowych i brązowych oraz kolorach żółci, zieleni i błękitu, we fragmentach broszowany niemi srebrnymi. Tło w grube poziome prążki, wydobyte dodatkową, niezwiązaną osnową, i w rozrzucone małe dzwonekwe kwiatostany (splot diagonalny). Na wzór barwny składają się motywy mostów wraz z wyrastającymi z nich pękami liści i kwiatów w typie goździka oraz nakładające się na motywy architektoniczne liście w układzie kandelabrowym.



Kolumny z adamaszku ze swobodnym deseniem, układanym wertykalnie z obszernych, fantazyjnych pęków pierzastych i paprociowych liści (splot płócienny na atlasowym tle) oraz z wielobarwną kompozycją, mieszczącą srebrny owoc granatu. Liściasta dekoracja lansowana niemi jasnobrązowymi, żółtymi i zielonymi, owoce broszowane srebrnymi.

Galony złote, na brzegach szaty wykończone od strony wewnętrznej koronką. Podszewka z lnianego płótna.

Przetarcia tkaniny na kolumnach, znaczne na przedniej.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t, 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01551.

### 19. Ornat biały

Tkanina – Francja, ok. 1735 roku.

Tkanina – jedwab, atlas, lansowanie niemi jedwabnymi, broszowanie srebrnymi.

Wymiary: 105 × 72.

Ornat z bladezielonego atlasu z bogatą, wielobarwną dekoracją roślinną (lansowanie i broszowanie w różnorodnych splotach). Raport utworzony z diagonalnie ułożonych, długich, bujnych pęków, komponowanych z giętych pędów winorośli z gronami oraz z dużych kwiatostanów goździka i gałązek śliwy z owocami. Pomiędzy pękami motywy drzew o bujnych koronach pokrytych listowiem i owocami, wyrastające z wysepek zawieszonych na tle tkaniny.

Lansowanie niemi jedwabnymi – zielonymi, białymi, błękitnymi, różowymi i żółtymi oraz – we fragmentach – broszowanie srebrnymi.

Kolumny i otok szyi ujęte srebrnym galonem, brzeg szaty złotym. Podszewka z jasnobrązowego batystu.

Lekkie przetarcia tkaniny na przodzie szaty.

W traktowaniu motywów widoczny naturalizm. Dekoracja tkaniny nawiązuje do stylu Revela.

Karta ODZ, nr 01554.

### 20. Ornat niebieski

Boki – Francja, ok. 1740; kolumny – Włochy, IV ćwierć XVII wieku.

Boki – jedwab, splot rypsowy, lansowanie niemi jedwabnymi.

Kolumny – jedwab, splot płócienny wzoru i atlasowy tła.

Wymiary: 102 × 67.

Ornat z tkanin jedwabnych z roślinnym deseniem. Boki z błękitnego rypsu, lansowanego w biały, delikatny rysunek złożony ze swobodnie rozrzuconych, ulistnionych pędów z jagodami oraz większych liściastych gałązek, miejscami płaszczyzny utworzone z diagonalnie biegnących punkcików. Na tym tle – w wertykalnym układzie – pary dużych, bujnych fantastycznych kwiatostanów, komponowanych w kuliste formy (biało-bladozielono-brązowe), obok których – w odstępach – mniejsze pary roślin w typie róży i szyszki chmielu (tam dodatkowo

zółć i ciemny brąz). Jedwab ten sprawia wrażenie szczególnego połączenia motywów znanych z tkanin „bizarre” i elementów wzoru koronki.

Kolumny z żółtego adamaszku o atlasowym splocie tła i płóciennym wzoru. Wzór stanowi fantazyjna kompozycja giętych pędów winorośli z gronami i wężami, przy których widoczne są także owoce granatu i duże, rozetowe kwiatostany.

Obszycia galonem złotym. Podszewka z lnianego płótna.

Przetarcia tkaniny na bokach przodu – w górnej strefie.

Karta ODZ, nr 01567.

## 21. Ornat niebieski

Boki – Francja, ok. 1740; kolumny – Polska, ok. połowy XVIII wieku.

Boki – jedwab, splot rypсовy, lansowanie niemi jedwabnymi.

Kolumny – haft płaski, nici jedwabne i metalowe.

Wymiary: 97 × 62.

Ornat o bokach z jedwabnego, błękitnego adamaszku (splot podstawowy rypсовy) z delikatnym, białym deseniem swobodnie rozrzuconych roślinnych, drobnych motywów oraz lansowaną, jasnobrązowo-białą dekoracją z ułożonych ukosem – w dół ku kolumnom – par masywnych, fantastycznych kwiatostanów. Kwiatostany kuliste dwóch rodzajów: pierzaste oraz gęsto pokryte wzorami drobnych kwiatów. Subornament z niewielkich, ulistnionych pędów z szyszkami.

Kolumny zasnute wielobarwnymi, haftowanymi motywami kwiatowymi – na srebrnym tle. Haft płaski, cieniowany – niemi jedwabnymi (w tonach brązowych, żółtych, białych, błękitnych i zielonych), we fragmentach srebrnymi. Tło z nici srebrnych, kładzionych w koszyczek. Kompozycja zbudowana z dużych tulipanów i róż w układzie wertykalnym. Róże i tulipany w różnych ujęciach, otoczone mniejszymi kwiatami – goździkami i drobnymi pąkami – ujęte w żółto-zielone liście.

Galon złoty. Podszewka z płótna lnianego.

Znaczne wytarcie haftu na przedniej kolumnie; lekkie przetarcia nici lansujących.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01601.

## 22. Ornat biały

Boki – Francja, ok. 1740; kolumny – Polska, XVIII wiek.

Boki – jedwab, splot rypсовy i płócienny.

Kolumny – haft płaski, nici jedwabne i metalowe.

Wymiary: 103 × 69.

Ornat o bokach z beżowego adamaszku o rypсовym tle i płóciennym splocie roślinnych motywów, układanych diagonalnie. Kompozycja zbudowana z liściastych pęków z dużymi owocami granatu oraz bujnymi kwiatostanami, zbliżonymi do chryzantemy i róży, a także z fragmentów wielolistnych pól z miniaturową, diagonalną kratką oraz giętych pasów z rysunkiem rybiej łuski. Przy owocach ceowe figury z palmetkowym deseniem i koliste z wieńcami drobnych kwiatów.

Kolumny i otok szyi zasnutę wielobarwnym motywem ukwieconej wici na srebrnym tle. Na kolumnach regularnie gięta, ulistniona akantem łądyga, w zakolach której duże, mięsiste kwiaty brązowych i żółtych róż oraz wyrastające na boki drobne tulipany. Haft płaski, cieniowany, nićmi jedwabnymi: zielonymi, żółtymi, brązowymi i błękitnymi, w partii tła z nici srebrnych, kładzionych.

Dwa rodzaje złotego galonu. Podszewka z lnianego płótna.

Znaczne wytarcia haftu na górze przedniej kolumny.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01590.

### 23. Kapa

Tkanina główna – Francja, ok. 1740; preteksta i kaptur – ok. 1770.

Tkanina główna – jedwab, splot rypsowy, lansowanie nićmi jedwabnymi.

Preteksta i kaptur – jedwab, broszowanie nićmi metalowymi.

Wymiary: 134.

Kapa z tkanin jedwabnych. Spódnica z brunatnego rypsu z lansowanym, barwnym, dosyć gęstym deseniem bujnych motywów liściasto-owocowo-kwiatowych. Dekoracja rypsu błękitno-biała, komponowana w rzędy wysokich, grubych, esowato wygiętych gałęzi z pękami liści ujmujących gałęzie ananasa oraz z odrostami z kwiatami jaśminu i jabłkami granatu.

Preteksta i kaptur z błękitnego brokatu z liściastym subornamentem dla broszowanego złotem ornamentu, zasnutego w tle nićmi srebrnymi. Raport swobodnej dekoracji układany w rzędy rzutów małych, fantazyjnych gałązek z palmetkowymi kwiatostanami lilii; między tymi motywami drobne, proste, wyżębione liście. Galon srebrny, przy kapturze złoty, podobnie frędzle. Podszewka z lnianego płótna.

Tkanina w pretekście wypłowiała; przy zapince błękitne wstawki.

Karta ODZ, nr 01622.

### 24. Ornat biały

Boki – Francja, ok. 1740; kolumny – Włochy, II połowa XVII.

Boki – jedwab, lansowanie nićmi jedwabnymi, broszowanie srebrnymi.

Kolumny – jedwab, lansowanie nićmi metalowymi.

Wymiary: 104 × 64.

Ornat o bokach i otoku szyi z bladobrazowego adamaszku z gęstym deseniem różnorodnych kwiatów i liści, wydobytych różnymi splotami. Adamaszek zdobiony wielobarwnymi, dużymi, bujnymi pękami liściasto-kwiatowymi w swobodnym układzie. Barwne bukiety dwóch rodzajów alternują nad sobą, złożone z różnorodnych, giętych liści, kwiatów chińskiej róży, goździka i jaśminu. Rośliny potraktowane są w sposób naturalistyczny. Widoczne jest dążenie do wypełnienia ich kolorem zbliżonym do naturalnego i równie naturalnym światłocieniem. Dekoracja lansowana nićmi jedwabnymi – zielono-żółtymi, brązowymi i różowymi oraz broszowana srebrnymi.

Kolumny ze srebrnego brokatu z roślinno-geometryczną dekoracją. Raport na brokacie osiowy, komponowany z motywów palmetowych, wielolistnych rozetek, pół z rysunkiem rybiej łuski i kratki o czterolistnych prześwitach oraz paprociowatych liści.

Galon srebrny w dwóch rodzajach. Podszewka z lnianego płótna.

Brokat obu kolumn w znacznym stopniu zniszczony.

Podobna francuska tkanina, jak ta na bokach ornatu, ilustrowana jest w pracy Petera Thorntona i datowana na lata 1738-42<sup>17</sup>.

Karta ODZ, nr 01591.

## 25. Ornat biały

Boki – Francja, ok. 1740; kolumna przednia – Francja, ok. 1760.

Boki – jedwab, broszowanie nićmi jedwabnymi i metalowymi.

Kolumna przednia – jedwab, ryps, broszowanie nićmi jedwabnymi.

Koronka klockowa.

Wymiary: 102 × 70.

Ornat z białej tafty z barwnym ornamentem o charakterze wertykalnym, komponowanym z dużych, bujnych pęków liściastych, w których fantazyjne, duże kwiatostany, zbliżone do piwonii i maku oraz owoce ananasa. Motywy broszowane nićmi srebrnymi, a także jedwabnymi: zielonymi, jasno i ciemnobrązowymi, żółtymi i błękitnymi. Przednia kolumna z białego rypsu z wertykalnym wzorem wstęgowo-roślinnym, wydobytym nie związanym wątkiem. Ryps broszowany w swobodne rzuty drobnych, giętych, przecinających wstęgi gałązek z kwiatami w typie polnej róży, goździka, dzwonka i niezapominajki. Broszowanie nićmi jedwabnymi: zielonymi, białymi, błękitnymi, różowymi i jasnobrązowymi.

Kolumny i otok szyi ujęte srebrnym galonem; na brzegu szaty srebrna koronka klockowa. Podszewka z płótna lnianego.

Wydatne przetarcia po środku przedniej kolumny.

Karta ODZ, nr 01550.

## 26. Ornat biały

Boki – Francja, ok. 1740 roku; kolumny – Francja, ok. 1740 roku.

Boki – jedwab, lansowanie nićmi jedwabnymi, broszowanie nićmi srebrnymi.

Kolumny – jedwab, splot rypсовy, broszowanie nićmi srebrnymi, lansowanie nićmi jedwabnymi.

Koronka klockowa.

Wymiary: 98 × 62.

Ornat z tkanin jedwabnych barwnie lansowanych (we fragmentach broszowanych) w roślinne motywy. Boki z bładozielonego adamaszku o atlasowym tle i wzorze w różnorodnych splotach. Kompozycję tworzy gęsta deseń różnych

<sup>17</sup> P. Thornton, *Baroque and Rococo Silks*, London 1965, il. 79A, s. 179.

liści, dopełniony wertykalnym układem z giętych, zielono-białych bukietów z brązowo-białymi kwiatami chryzantem i innych małych kwiatów. Miejscami pola drobnowzorzystych rozetek i małe główki ostu. Lansowanie nićmi jedwabnymi, we fragmentach – łodygi i kwiaty chryzantem – broszowane srebrnymi.

Kolumny z bladego, jasnobrązowego rypsu, dekorowanego dużymi, fantazyjnymi pękami, układanymi nad sobą, komponowanymi z brązowo-żółtych owoców granatu, ujętych giętymi, zielono-żółtymi liśćmi (we fragmentach broszowanych srebrem) oraz z brązowo-srebrnych chryzantem i biało-błękitnych pędów wina z gronami.

Kolumny ujęte złotą koronką klockową, otok szyi i brzeg szaty dwoma rodzajami złotego galonu. Podszewka z lnianego płótna.

Pęknięcia tkaniny na bokach szaty – z obu stron.

Karta ODZ, nr 01556.

## 27. Ornat zielony

Tkanina – Francja, II ćwierć XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot atlasowy i płócienny, lansowanie nićmi metalowymi i jedwabnymi.

Wymiary: 112 × 73.

Ornat z zielono-srebrnego brokatu z roślinnym deseniem. Kompozycja o charakterze wertykalnym; raport w postaci rzuconych w przesunięte względem siebie rzędy dużych, bujnych, ukośnie ułożonych pęków liściasto-kwiatowo-owocowych. Pęki z ciemnożółtym konturem i rysunkiem oraz srebrnym wypełnieniem, uzupełnione biało-żółtymi pędami z drobnymi pąkami i rozwiniętymi kwiatami. Zielone tło tkaniny w splotie atlasowym, dopełniający kompozycję liściasty subornament w płóciennym.

Trzy rodzaje złotego galonu. Podszewka z zielonej mory.

Przetarcia tkaniny, silne z przodu, gdzie także pęknięcia; te również na ramionach, cerowane. Podszewka popękana.

Karta ODZ, nr 01548.

## 28. Ornat biały

Tkanina / haft – Polska, początek XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, atlas.

Haft – nici metalowe, haft wypukły na podkładzie z płótna i kartonu.

Wymiary: 114 × 68.

Ornat o bokach z białego atlasu, pokrytych srebrnym haftem wypukłym. Dekoracja złożona z form kandelabrowych, komponowanych z powtarzających się drobnych wzorów: z giętych pędów lilii z pąkami i rozwiniętymi, stylizowanymi kwiatami pośrodku oraz z par wysmukłych, wyzębionych liści, rozchylonych na boki, bądź – poniżej – ułożonych w sercowate zarysy, wypełnione główką ostu. Na zewnętrznych brzegach szaty haft: rytm małych półkoli, wewnątrz kwiatowe motywy.

Kolumny i otok szyi zasnute wypukło haftowanymi, złotymi wzorami kwiatowymi – na srebrnym tle. W układzie wertykalnym, duże, mięsiste, stylizowane kwiatostany tulipana na przemian z pąkami ostu oraz boczne odrosty znacznie mniejszych róż.

Haft wypukły, na podkładzie z płótna i kartonu: na kolumnach niemi złotymi, przesywanymi w krokiew, koszyczek, diagonalną kratkę i karby, w partii tła srebrnymi kładzionymi w krokiew, zaś na bokach także srebrnymi, fakturowani.

Galon przy kolumnach złoty. Podszewka z purpurowej satyny. Na podszewce wyszyty napis: „Ornat z wieku XVI został wyrestaurowany za staraniem proboszcza i dziekana ks. Kwiatkowskiego. Rok 1887”.

Drobne przetarcia tkaniny na bokach oraz haftu.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01545.

### 29. Dwie dalmatyki zielone

Tkanina – ?, I połowa XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot diagonalny, lansowanie niemi metalowymi.

Wymiary: 115 × 80 × 94.

Dalmatyka ze srebrno-zielonego brokatu, bogato zdobionego złotym, roślinnym wzorem, wydobytym lansowaniem niemi wyrzuconymi ze splotów w петельki. Zielona tkanina tła o splocie diagonalnym, zasnuta niemi srebrnymi. Raport w postaci sieci z długich, giętych, wielodzielnych liści, ułożonych w nieznacznych odstępach, wypełnionej stylizowanymi, palmetowo komponowanymi kwiatostanami, zbliżonymi do lilii.

Szata ze złotymi galonami i prostymi koronkami na brzegach (prócz rękawów). Przy rękawach ciemnoczerwone kokardki. Podszewka z ciemnoczerwonego, bawełnianego diagonalu.

Relikty nici srebrnych w partii tła tkaniny.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z.8; Karta ODZ, nr 01607.

### 30. Ornat czerwony

Tkaniny – ?, I połowa XVIII wieku.

Boki – jedwab, atlas.

Kolumny – jedwab, bawełna, splot atlasowy, prasowanie, lansowanie niemi metalowymi, broszowanie jedwabnymi.

Wymiary: 105 × 69.

Ornat o bokach z jedwabnego, purpurowego atlasu i kolumnach oraz otoku szyi z zielonej, bawełniano-jedwabnej tkaniny o luźnym splocie atlasowym (osnowa wydatnie grubsza), przetykanej niemi srebrnymi i zdobionej kwiatowymi motywami – sprasowanymi i broszowanymi. Broszowanie niemi purpurowymi i ciemnożółtymi. Raport powtarzany wertykalnie: swobodnie komponowane bukiety z pąkami głównie lancetowatych, giętych liści i z kwiatami w typie goździka.

Galon srebrny. Podszewka z błękitnego płótna lnianego.

Na kolumnach relikty nici srebrnych; przetarcia tkaniny; znaczne na przodzie, tam prymitywnie cerowane pęknięcia.

Karta ODZ, nr 01596.

### 31. Ornat zielony

Boki – Francja, przed 1750; kolumny – Francja, po 1760.

Boki – jedwab, lansowanie niemi jedwabnymi i broszowanie srebrnymi.

Kolumny – jedwab, splot rypsowy, lansowanie niemi jedwabnymi.

Wymiary: 116 × 72.

Ornat z tkanin jedwabnych. Boki i otok szyi z zielonego atłasu w barwne pęki liściasto-kwiatowe. Swobodnie rzucone motywy liści z kwiatami róży, tulipana i jaśminu – lansowane niemi białymi i broszowane srebrnymi. Między bukietami drobna, ulistniona wić.

Kolumny z białego rypsu o sieciowo-kwiatowym deseni, dopełnionym motywami koronkowymi. Dekoracja lansowana: sieć o dużych, nieregularnych polach, delikatnie zarysowana wicią zieloną z miniaturowymi, różowymi kwiatami i zielono-żółtymi liśćmi, wypełniona dwoma rodzajami kwiatów: różowo-biało-żółtą różą oraz pędem rumianku błękitno-biało-różowym z żółtymi środkami. Oba motywy otoczone subornamentem, wydobyty z tła nie związanym wątkiem. Jest to falista wstęga i miniaturowe cętki.

Galon złoty. Podszewka z lnianego płótna.

Pęknięcia tkaniny na ramionach, wydatne przetarcia w górnej strefie przedniej kolumny.

Karta ODZ, nr 01570.

### 32. Ornat czarny

Boki – Włochy, II połowa XVIII wieku; kolumny – Włochy, IV ćwierć XVII wieku.

Boki – jedwab, aksamit.

Kolumny – jedwab, tło – splot atłasowy, wzór – splot płócienny.

Wymiary: 93 × 61.

Ornat z tkanin jedwabnych. Boki z czarnego aksamitu w motywy na tle pozabawionym okrywy włosowej. Kompozycja złożona z gęstego wzoru diagonalnie biegnących gwiazdek, na przemian z rzędami drobnych czteroliści.

Kolumny z ciemnożółtego adamaszku o atłasowym splocie tła i płóciennym wzorów, komponowanych w duże, wysokie formy kandelabrowe z liśćmi wina i tulipanami w dolnej strefie, zakończone dużym, fantastycznym pękiem, zarysowanym wydłużonymi liśćmi winorośli, wewnątrz którego kwiat pięciolistnej róży; w kulminacji stylizowana lilia.

Kolumny i otok szyi obszyte złotymi galonami. Na brzegach szaty biały bawelniany galonik. Podszewka z brązowego batystu.

Lekkie przetarcia przodu szaty.  
Karta ODZ, nr 01583.

### 33. Para dalmatyk czarnych

Tkanina – Włochy (?), połowa XVIII wieku; jedwabny adamaszek.  
Wymiary: 102 × 80 × 107.

Dalmatyki z czarnego adamaszku z wicia roślinną. Kompozycja o układzie wertykalnym utworzona z wiotkich wijących się pędów zakończonych dużymi kwiatami kilku rodzajów o pierzastych płatkach, a także stylizowanych tulipanów i gałązek z małymi listkami przypominającymi akacje. Pędy te rozchodzą się i schodzą – spięte dużym kwiatkiem lub trzema mniejszymi na kształt tulipana. Dodatkowo odchodzące od nich swobodnie gałązki, również ukwiecone. Wzór wydobyty kontrastem błyszczącego tła i matowego deseni.

Galony złote późniejsze.

Tkanina miejscami przetarta; galon wokół szyi silnie uszkodzony.  
Karta ODZ, nr 01610.

### 34. Ornat fioletowy

Boki – Włochy, ok. połowy XVIII wieku; kolumny – XVIII wiek (?)

Boki – jedwab, lansowanie nićmi metalowymi.

Kolumny – jedwab, lansowanie nićmi metalowymi.

Wymiary: 98 × 68.

Ornat z brokatów w roślinne wzory. Boki z tkaniny złoto-fioletowej. Kompozycja złożona z diagonalnie biegnących rzędów złotych, zbliżonych do owalu szyszek, ułożonych na fioletowych pękach giętych liści. Rysunek motywów wydobyty bladezielonymi nićmi wątku.

Kolumny i otok szyi ze złoto-błękitnego brokatu. Tło tkaniny błękitne, atłasowe. Dekoracja złota, gęsta, wydobyta nie związanym w partii motywów wątkiem, złożona z pionowo biegnących, esowato giętych, stłoczonych pędów ostu z dużymi kwiatostanami, bogato ulistnionymi. Między pędami wkomponowane drobne goździki i tulipany.

Galon srebrny. Podszewka z batystu.

Relikty nici metalowych na obu tkaninach. Przód szaty w znacznym stopniu uszkodzony (wstawki tkanin w kolumnę i lewy bok, cerowanie).

Karta ODZ, nr 01553.

### 35. Ornat biały

Boki i kolumny – Włochy (?), ok. połowy XVIII wieku.

Boki i kolumny – jedwab, lansowanie nićmi metalowymi i broszowanie jedwabnymi.

Wymiary: 104 × 66.



Ornat ze srebrnego, wielobarwnego brokatu – tkaniny lansowanej nićmi metalowymi i broszowanej barwnym wątkiem jedwabnym.

Bujny wzór o charakterze wertykalnym. Raport utworzony z esowato biegnących łodyg z zebranymi w pęki pierzastymi liśćmi i jagodami, a także z dużymi, fantastycznymi kwiatami błękitno-srebrnego goździka i beżowo-srebrnymi piwonii oraz kwiatami w typie słonecznika.

Galon srebrny przy kolumnach i otoku szyi, na brzegach szaty złoty. Podszewka z batystu.

Przetarcia tkaniny na kolumnach, na przedniej cerowane pęknięcia.

Karta ODZ, nr 01592.

### 36. Ornat biały

Tkanina – Francja, ok. połowy XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot rypsowy, nici metalowe i jedwabne, broszowanie.

Wymiary: 104 × 65.

Ornat z białego, jedwabnego rypsu, broszowanego w motywy liściasto-kwiatowo-wstęgowe w kolorach srebrnym, zielonym i brązowym. Dekoracja o charakterze wertykalnym. Raport utworzony z długich odcinków pierzasto wyzębionej, esowato biegnącej wstęgi i z kładzionych na nią pędów ze stylizowanymi kwiatostanami chryzantem i dużymi, odbiegającymi poprzecznie giętymi liśćmi (miejscami drobne dzwonki i jagody).

Galon srebrny, w dwóch rodzajach. Podszewka z płótna lnianego.

Na przedzie szaty przetarcia wzoru i pęknięcia tkaniny.

Karta ODZ, nr 01558.

### 37. Ornat biały

Tkanina – Francja, ok. połowy XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot rypsowy, broszowanie nićmi srebrnymi i jedwabnymi, lansowanie.

Koronka klockowa.

Wymiary: 105 × 72.

Ornat z blad różowego rypsu ze srebrno-brązową roślinną dekoracją o charakterze wertykalnym. Tkanina podzielona na szerokie pasy srebrną, drobnowzrostą wicią z listkami i pączkami. Pasy wypełnione rzutami srebrno-brązowych, diagonalnie ułożonych bukietów chryzantem. Zwroty kładzionych nad sobą pędów przemiennie przeciwne. Broszowanie nićmi srebrnymi (w bukietach prostymi i skręconymi) oraz jedwabnymi.

Kolumny oraz otok szyi i brzegi szaty ujęte srebrną koronką klockową. Podszewka z płótna lnianego.

Przetarcia i pęknięcia tkaniny na przodzie szaty, tam górna partia lewego boku ze wstawką z innej, XVIII – wiecznej tkaniny.

Karta ODZ, nr 01557.

### 38. Dalmatyka biała

Tkanina – Francja, ok. połowy XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot rypсовy, prasowanie, broszowanie nićmi jedwabnymi, nici metalowe.

Wymiary: 96 × 88 × 104.

Dalmatyka z bladżółtego, jedwabnego rypsu, przetykanego w partii tła nićmi złotymi, ze sprasowanym, gęstym deseniem swobodnie układanych pęków liściasto-kwiatowych. Tkanina zdobiona wielobarwnymi, broszowanymi jedwabiem wzorami kwiatowymi. Raport komponowany osiowo, wertykalnie, złożony z fantazyjnych bukietów z dużymi kwiatostanami chryzantem i innych drobnych kwiatostanów: na dole para dużych, bujnych pęków, wyżej – na osi – bukietek, ponad nim dwie pary zmniejszających się motywów, ostatnia zbliżona do osi. Bukiety zielone, z kwiatostanami w tonach różowych, brązowych i błękitnych, połączonych z bielą.

Galon złoty. Podszewka z batystu.

Karta ODZ, nr 01611.

### 39. Kapa

Tkanina główna – Francja, ok. połowy XVIII wieku; preteksta i kaptur – Francja, ok. 1770 roku.

Tkanina główna – jedwab, splot rypсовy, broszowanie nićmi jedwabnymi.

Preteksta i kaptur – jedwab, splot płócienny, broszowanie nićmi jedwabnymi.

Koronka klockowa.

Wymiary: 137-140.

Kapa z tkanin jedwabnych, broszowanych w barwne roślinne wzory. Spódnica kapy z żółtego rypsu ze swobodnie komponowanym, dosyć gęstym deseniem dużych, zielono-białych kwiatów chryzantem, zebranych w bukiety, i drobnych, błękitnych kwiatów w typie jaśminu.

Preteksta i kaptur z białej tafty, zdobionej układem poziomych rzędów delikatnych, giętych gałązek różanych, pochylonych ukośnie (zwroty motywów przeciwne w następnym szeregu) – zielono-błękitno-brązowo-fioletowych. Poniżej brzegowej partii preteksty – na całej jej długości – wstawka z żółtego adamaszku. Raport jego wzoru komponowany z pęków liściastych z owocami granatu i drobnymi kwiatami oraz pół diagonalnej kratki, wypełnionej rozetkami.

Galon srebrny oraz na brzegu szaty, prócz preteksty – srebrna koronka klockowa. Podszewka z lnianego płótna.

Liczne pęknięcia i przetarcia obu tkanin.

Karta ODZ, nr 01619.

#### 40. Kapa

Tkanina – Francja, ok. połowy XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, adamaszek, broszowanie nićmi jedwabnymi i metalowymi.

Wymiary: 128.

Kapa z jasnobrązowego, jedwabnego adamaszku z liściastym deseniem stanowiącym subornament dla barwnej, broszowanej, swobodnie i gęsto komponowanej dekoracji roślinnej. Raport wertykalnie układany z różnorodnych, giętych, złotych liści oraz zielono-białych, fantastycznych, pierzastych kwiatostanów, a także mniejszych, żółto-białych kwiatów w typie lilii i astra.

Galony złote, podobnie frędzle przy kapturze. Podszewka z białego, bawelnianego diagonalu.

Znaczne wytarcia nici metalowych na tylnej partii szaty. Tkanina silnie spłowiała.

Karta ODZ, nr 01620.

#### 41. Kapa

Tkanina – Francja, ok. połowy XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, lansowanie nićmi jedwabnymi, broszowanie metalowymi.

Wymiary: 130.

Kapa z zielonego atlasu, zdobionego gęstym, swobodnie komponowanym deseniem kwiatowym, lansowanym nićmi jedwabnymi – zielonymi, różowymi i pomarańczowymi oraz broszowana srebrnymi. Raport złożony z licznych pędów z dużymi kwiatostanami goździka i róży oraz innymi, drobnymi kwiatami, a także z różnorodnymi liśćmi. W dolnej strefie wzór mocno zagęszczony z broszowanymi fantazyjnymi liśćmi i pierzastymi kwiatami, rozluźniony ku górze z bardziej czytelnymi, barwnymi kwiatostanami.

Galon srebrny w dwóch rodzajach; przy kapturze frędzle srebrne. Podszewka z płótna lnianego.

Tkanina w znacznym stopniu straciła pierwotny kolor, pociemniała.

Karta ODZ, nr 01625.

#### 42. Ornat biały

Tkanina / haft – Polska, ok. połowy XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, atlas.

Przednia kolumna – jedwab, splot atlasowy i rypsowy.

Haft – nici jedwabne, bajorek, cekiny, haft płaski, ścieg satynowy.

Koronka klockowa.

Wymiary: 98 × 64.

Pochodzi z klasztoru OO. Cystersów w Jędrzejowie.

Ornat z białego atlasu z delikatnie haftowanym, roślinnym, rozrzuconym w festony ornamentem. Haftowana kompozycja o charakterze wertykalnym: rzuty cienkich, drobno ukwieconych pędów, wygiętych ceowo i przewiązanych kokardkami, układane diagonalnie – przemienne w górę i w dół (te w poziomym przesunięciu). Haft płaski, srebrnym bajorkiem, jedwabnymi, ciemnożółtymi nićmi (ścieg satynowy) i miniaturowymi cekinami.

Przednia kolumna z jedwabnego, białego adamaszku z deseniem różanej wici (splot atlasowy na rypсовym tle).

Kolumny, otok szyi i brzegi ujęte srebrno-złotą koronką klockową. Podszewka z lnianego płótna. Na niej napis: „Nr 28 / z Klasztoru Jędrzejów”.

Stan zachowania dobry.

Karta ODZ, nr 01547.

### 43. Ornat zielony

Tkaniny – Francja, ok. połowy XVIII wieku.

Boki – jedwab, splot atlasowy i diagonalny, lansowanie nićmi jedwabnymi.

Kolumny – jedwab, splot atlasowy i diagonalny, lansowanie nićmi jedwabnymi.

Wymiary: 105 × 68.

Ornat z jedwabnych adamaszków z białym, liściasto-kwiatowym, dość gęsto skomponowanym deseniem o charakterze wertykalnym. Obie tkaniny o splocie atlasowym, lansowane wzory wydobyte splotem diagonalnym.

Boki zielone. Raport tworzą bujne bukiety, dość swobodnie komponowane, układane z kwiatów dzikiej róży, jaśminu, rozmaitych drobnych kwiatków i kilku rodzajów liści (w typie akacji i dużych wypełnionych dekoracją przypominającą plaster miodu). Pomiędzy bukietami delikatne gałązki ulistnione i z jagodami.

Kolumny i otok szyi bladobłękitne. Raport tkaniny w kolumnach osiowy, utworzony z dużych pęków liściastych z kwiatami róży, z jagodami i owocami granatu w centrum oraz z otaczających je giętych pędów z dużymi różami, liliami, żonkilami i jaśminem; miejscami dekoracja z diagonalnej kratki przypominającej plastry miodu.

Galon złoty. Podszewka z płótna lnianego.

Cerowane rozdarcie na przedniej kolumnie.

Karta ODZ, nr 01581.

### 44. Ornat biały

Boki – Francja, ok. połowy XVIII wieku; kolumny – Polska, ok. połowy XVIII wieku.

Boki – jedwab, splot rypсовy i atlasowy, broszowanie i lansowanie nićmi jedwabnymi.

Kolumny – haft płaski nićmi jedwabnymi i metalowymi.

Wymiary: 104 × 72.

Ornat o bokach z jedwabnego, biało-żółtego rypsu, lansowanego wątkiem żółtym (fragmenty broszowane błękitnym), wydobywającym – w splocie atlasowym – gęstą kompozycję liściasto-kwiatową. Kompozycja jest swobodna, fantazyjna, złożona z bujnych, liściasto-kwiatowych pęków z jagodami, a także różnego kształtu pólek, wypełnionych drobnymi rozetkami, listkami i diagonalną kratką.

Kolumny i otok szyi dekorowane haftem. Na kolumnach cienka, zielono-żółta, esowato gięta łądyga z małymi, wydłużonymi liśćmi, w zakolach której duże kwiatostany róży i tulipana (kolory: brązowy, błękitny, żółty i srebrny). Na otoku szyi także ukwiecona wić. Haft płaski, cieniowany niemi jedwabnymi oraz srebrnymi, kładzionymi w koszyczek, w partii tła również z nici srebrnych o analogicznym, drobniejszym deseniu.

Galon srebrny. Podszewka z brązowego batystu.

Znaczne przetarcia w środkowej części obu kolumn i na ramionach; z przodu, na bokach małe wstawki innej, XVIII-wiecznej, tkaniny.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01569.

#### 45. Ornat niebieski

Boki i kolumny – Francja, ok. połowy XVIII wieku.

Boki – jedwab, splot atlasowy.

Kolumny – jedwab, splot atlasowy i rypсовy.

Koronka klockowa.

Wymiary: 102 × 68.

Ornat z tkanin jedwabnych. Boki z błękitnego, grubo tkanego atlasu.

Kolumny z fioletowego adamaszku ze swobodną kompozycją roślinną (wzór w splocie atlasowym, tło w rypсовym). Raport ze stylizowanych, dużych kwiatów w typie chryzantemy, na giętych, bogato ulistnionych łądygach.

Kolumny i otok szyi ujęte srebrnym galonem, brzeg szaty srebrną koronką klockową. Podszewka z płótna lnianego.

Przetarcia adamaszku na przedniej kolumnie.

Karta ODZ, nr 01579.

#### 46. Dwa ornaty różowe

Tkanina – Francja, Niemcy (?), II połowa XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, broszowanie niemi jedwabnymi.

Koronka klockowa.

Wymiary: 106 × 67, 105 × 68.

Ornaty z jedwabnego, blad różowego atlasu z broszowaną, wielobarwną dekoracją roślinną, o charakterze wertykalnym. Raport utworzony z zielono-białej, falistej wici z liśćmi dębu oraz z przecinających ją gałązek różanych i w typie jaśminu. Kwiaty różowo-białe, błękitno-białe i różowo-żółte.

Kolumny, otok szyi i brzegi jednego z ornatów ujęte srebrną koronką klockową. Drugi ze złotym galonem. Podszewki z lnianego płótna.

Na przednich kolumnach miejscowe wytarcie wzoru; jeden z ornatów wypływały do jasnego brązu.

Karta ODZ, nr 01573.

#### **47. Ornat różowy**

Boki – Francja, Niemcy (?), II połowa XVIII wieku; kolumny – Francja, ok. 1760 roku.

Boki – jedwab, atlas, broszowanie nićmi jedwabnymi.

Kolumny – jedwab, adamaszek, broszowanie nićmi jedwabnymi.

Koronka klockowa.

Wymiary: 106 × 70.

Ornat z tkanin jedwabnych. Boki z bladuróżowego atlasu, z barwnym, roślinnym, broszowanym deseniem. Raport w postaci pionowo biegnącej, zielono-białej wici z liśćmi dębu, skrzyżowanej z gałązkami róży i w typie jaśminu. Motywy biało-żółto-różowo-błękitne.

Kolumny i otok szyi z białego adamaszku ze wzorem utworzonym z geometryczno-roślinnych motywów, broszowanego barwną, kwiatową dekoracją. Raport na adamaszku utworzony z pasów ceowo wygiętych koronek o półkolistym wykrojonych brzegach, z diagonalnych kratek i gałązek z pąkami kwiatów (wzór w różnych splotach, tło w płóciennym). Barwna dekoracja układana wertykalnie: rzuty giętych gałązek różanych oraz uwieszone do nich festony z drobnych kwiatów (kolory: zieleń, róż i błękit).

Kolumny i otok szyi ujęte srebrną koronką klockową, brzeg szaty srebrnym galonem. Podszewka z płótna lnianego.

Przetarcia tkaniny na przedniej kolumnie, tam również cerowane pęknięcia.

Karta ODZ, nr 01574.

#### **48. Ornat niebieski**

Tkanina – Francja, ok. 1760.

Tkanina – jedwab, splot rypsowy, lansowanie nićmi jedwabnymi i broszowanie metalowymi.

Wymiary: 102 × 62.

Ornat z jedwabnego, błękitnego rypsu z deseniem wstęgi, wypełnionej drobnowzorzystym, geometrycznym ornamentem, wydobytej nie związanym wątkiem. Tkanina dekorowana wielobarwną, lansowaną i broszowaną kompozycją: odchodzącymi od wstęgi, bądź przesłaniającymi ją bukietami z pękami liści i kwiatami goździka, róży oraz lilii. Te motywy lansowane nićmi jedwabnymi: zielonymi, różowymi, ciemnożółtymi, brązowymi i białymi. Miejscami motyw liści broszowany nićmi srebrnymi.

Dwa rodzaje srebrnego galonu. Podszewka z płótna lnianego.

Nieznaczone przetarcia barwnego wzoru, wyraźniejsze wątku metalowego.

Karta ODZ, nr 01603.

#### 49. Kapa

Tkanina główna – Francja, po połowie XVIII wieku; preteksta i kaptur – Polska, II połowa XIX wieku.

Tkanina główna – jedwab, splot płócienny, broszowanie niemi jedwabnymi. Preteksta i kaptur – jedwab, adamaszek.

Wymiary: 140.

Kapa z fioletowej tafty, broszowanej w barwny koronkowo-roślinny deseń. Dekoracja komponowana wertykalnie; raport złożony z motywów wstęgi – drobno wyzębionej na brzegach koronki, pokrytej miniaturową, diagonalną kratką i poprzecznymi karbami, oraz ze skrzyżowanych z nią gałązek winorośli z gronami. Pomiędzy wstęgami, w odstępach, niewielkie bukiety różane. Koronka biała, pęki kwiatów broszowane niemi zielonymi, błękitnymi, białymi i czerwonymi.

Preteksta i kaptur późniejsze, z ciemnobłękitnego adamaszku w kwiatowo-liściaste wzory, stanowiące subornament dla pionowo biegnącej, białej wici. Ta bogato ukwiecona pękami róż (tam też owoce), tulipanów, jaśminu i paprociowatych liści.

Galon srebrny; przy kapturze złote frędzle i błękitne kokardy. Podszewka z płótna lnianego.

Tkanina spódnicy bardzo mocno wypłowiła do koloru zielonkawo-żółtego.

Podobna tkanina, jak na spódnicy kapy jest ilustrowana przez Barbarę Markowsky i datowana 1760-65<sup>18</sup>.

Karta ODZ, nr 01623.

#### 50. Ornat czerwony

Tkanina – Francja, ok. 1760.

Tkanina – jedwab, atlas, broszowanie niemi jedwabnymi.

Koronka klockowa.

Wymiary: 100 × 64.

Ornat z jedwabnego, ciemnoróżowego atlasu z wertykalnie układanym, białym wzorem koronkowo-roślinnym. Raport komponowany koronkową, szeroką wstęgą z deseniem diagonalnej kratki, wykrojoną na brzegach w drobne półkola, oraz z ułożonej na niej delikatnej wici z pierzastymi liśćmi i kwiatami jaśminu. Pomiędzy wstęgami rzuty drobnych, jaśminowych gałązek. Ornament broszowany.

Kolumny i otok szaty ujęte srebrną koronką klockową. Podszewka z płótna lnianego.

Liczne, drobne przetarcia tkaniny z przodu szaty.

Podobna tkanina jest ilustrowana w pracy Marty Michałowskiej i datowana 1760-65, a także w pracy Barbary Markowsky i datowana 1765-70<sup>19</sup>.

Karta ODZ, nr 01559.

<sup>18</sup> Markowsky, *Europäische*, kat. 608, s. 339.

<sup>19</sup> M. Michałowska, *Zabytkowe tekstylia kieleckie. Katalog*, Warszawa 1989, il. 84, kat. 78, s. 78; Markowsky, *Europäische*, kat. 622, s. 344.

### 51. Ornat niebieski

Tkanina – Francja, ok. 1760.

Tkanina – jedwab, splot rypсовy, broszowanie nićmi jedwabnymi.

Koronka klockowa.

Wymiary: 103 × 63.

Ornat z jedwabnego, bladobłękitno-zielonego adamaszku o rypсовym tle, broszowanego w koronkowo-kwiatowe wzory. Raport o charakterze wertykalnym, skomponowany z białej wstęgi z gęstym deseniem poprzecznych, błękitnych karbów, ujętej wąską koronką z motywem zygzaka i zdobionej na osi również białą, delikatną wicią z drobnymi, pięciolistnymi kwiatami (ich środki także błękitne). Przy wstędze ukośnie ułożone bukiety różane (różowo-zielono-żółte).

Kolumny i otok szyi oraz brzegi ujęte srebrną koronką klockową. Podszewka z różowego płótna lnianego.

Przetarcia tkaniny z przodu szaty, tam w kilku miejscach ubytki koronki.

Podobna tkanina jest przedstawiona w pracy Petera Thorntona<sup>20</sup> i datowana 1765-70.

Karta ODZ, nr 01599.

### 52. Ornat zielony

Boki – Francja, ok. 1765 roku; kolumny – Francja, koniec XVII wieku.

Boki – jedwab, adamaszek, broszowanie nićmi jedwabnymi.

Kolumny – jedwab, splot rypсовy, broszowanie nićmi metalowymi.

Koronka klockowa.

Wymiary: 102 × 67.

Ornat z tkanin jedwabnych, z barwnym, roślinno-geometrycznym wzorem.

Boki z jasnozielonego adamaszku z deseniem koronkowej wstęgi z pasem diagonalnej kratki na osi, broszowanego w białe, pionowe, poprzecznie karbowane paski oraz w wielobarwną, układaną obok wstęgi wić różaną z nici jedwabnych białych, czerwonych, różowych i błękitnych. Kolumny z bladobrazowego rypsu, broszowanego w srebrne, pionowe, prążkowane poprzecznie pasy, między którymi układane nad sobą trzy typy małych, zwartych, kandelabrowych form z motywów kwiatowych.

Kolumny i otok szyi ujęte srebrną koronką klockową. Podszewka z płótna lnianego.

Wydatnie wystrzępiony górny fragment przedniej kolumny.

Podobna tkanina jak na bokach ornatu, ilustrowana jest przez Petera Thorntona<sup>21</sup> i datowana 1765-70. Tkaniny o podobnych deseniach przedstawia także Barbara Markowsky i datuje je 1770-85<sup>22</sup>.

Karta ODZ, nr 01563.

<sup>20</sup> Thornton, *Baroque*, il. 97A, s. 187.

<sup>21</sup> Tamże, il. 97A, s. 187.

<sup>22</sup> Markowsky, *Europäische*, kat. 636, s. 350; kat. 640, s. 351.



### 53. Ornat biały

Boki – Francja, ok. 1760; kolumny – ?, XIX / XX wiek.

Boki – jedwab, splot płócienny – tło, broszowanie nićmi jedwabnymi.

Kolumny – jedwab, lansowanie nićmi metalowymi.

Wymiary: 106 × 68.

Boki ornatu z białego, jedwabnego adamaszku z delikatnym wzorem koronkowo-roślinnym. Adamaszek o płóciennym splocie tła. Wzór sieci o dużych, nieregularnych polach, ułożonej z motywów wstęgi, pokrytej diagonalną kratką, wydobytej nie związanym wątkiem. Na osi delikatna, broszowana, błękitna wiec z białymi jagodami. W polach sieci gięte, ukośnie układane, ukwiecone gałązki, także broszowane (zielono-różowo-białe).

Kolumny i otok szyi ze złoto-pomarańczowo-białego brokatu z gęstym deseń sieciowo-kwiatowym. Sieć o białych polach, wykreślona szerokimi pasami zachodzących na siebie, owalnie zakończonych, giętych, puklowanych liści, wypełniona gałązkami z kwiatami w typie chryzantem. Wątki metalowe i jedwabne w partii motywów nie związane splotem.

Dwa rodzaje srebrnego galonu. Podszewka z płótna lnianego.

Przetarcia tkaniny na ramionach, a także nieznaczne w górnej partii przedniej kolumny.

Karta ODZ, nr 01585.

### 54. Ornat biały

Tkaniny – Francja, ok. 1760.

Boki – jedwab, splot rypсовy, broszowanie nićmi jedwabnymi, nici srebrne.

Kolumny – jedwab, splot rypсовy, broszowanie nićmi jedwabnymi, nici srebrne, prasowanie.

Wymiary: 100 × 65.

Ornat z dwóch jedwabnych tkanin rypсовych, przetykanych nićmi srebrnymi, broszowanych nićmi jedwabnymi w wielobarwne roślinne motywy. Na bokach broszowany deseń. Tworzą go pionowe rzędy małych gałązek różanych (w odstępach) zwróconych przemiennie w przeciwne strony. Motywy zielono-żółto-różowo-błękitne ze srebrnymi fragmentami środków kwiatów.

Na kolumnach dwa rodzaje wzorów w wertykalnej kompozycji: pęki różanych liści z jagodami i owocami granatu, wydobyte sprasowaniem tła oraz broszowane rzuty zielono-różowo-żółtych, giętych gałązek z dużymi kwiatostanami w typie goździka i drobnymi pąkami, układane nad sobą w przeciwnych zwrotach.

Galon srebrny. Podszewka z lnianego płótna.

Poprzeczne pęknięcia i przetarcia na kolumnach i bokach; znaczne ubytki nici srebrnych na tkaninie i w kolumnach.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01586.

### 55. Ornat biały

Boki – Francja, ok. 1760; kolumny – Francja, ok. 1740.

Boki – jedwab, splot płócienny, broszowanie nićmi jedwabnymi, nici metalowe.

Kolumny – jedwab, atlas, broszowanie nićmi jedwabnymi.

Wymiary: 110 × 74.

Ornat z tkanin jedwabnych z roślinnym, wielobarwnym deseniem. Na bokach bladuróżowa tafta, miejscami przetykana nićmi srebrnymi, broszowana w rzuty dwóch typów małych, zwartych bukietów różanych, układanych w odstępach w pionowe, przesunięte względem siebie rzędy. Wzór w kolorach zielonym, ciemnożółtym i srebrnym.

Kolumny i otok szyi z ciemnożółtego atfasu, broszowanego w układane nad sobą, swobodnie komponowane bujne pęki kwiatowo liściaste (w nich głównie goździki) – zielono-żółte, z kwiatami jasno i ciemnobrązowo-białymi oraz błękitno-srebrno-żółtymi.

Galon złoty. Podszewka z lnianego płótna.

Poziome pęknięcia tafty, miejscami cerowania; relikty nici metalowych w partii tła tkaniny; na przedniej przedartej kolumnie wstawki innej tkaniny.

Karta ODZ, nr 01560.

### 56. Ornat biały

Boki – Francja, ok. 1760 roku; kolumny – Polska, IV ćwierć XVIII wieku.

Boki – jedwab, splot płócienny, nici metalowe.

Kolumny – jedwab, splot atlasowy i rypsowy, broszowanie nićmi jedwabnymi i metalowymi.

Wymiary: 90 × 71.

Ornat z tkanin jedwabnych z wielobarwną dekoracją.

Boki z bladuróżowej tafty, delikatnie przetykanej nićmi srebrnymi, dekorowanej rzutami bukietów. Te komponowane w dwojaki sposób z róż, układane w odstępach w pionowe, przesunięte względem siebie rzędy. Wzór zielono-ciemnożółto-srebrny.

Kolumny i otok szyi z tkaniny zielono-biało-ciemnożółtej, zdobionej pasami ukwieconej wici.

Pionowe pasy na tkaninie zielone oraz białe, z cienkimi, ciemnożółtymi szlaczkami na brzegach, pierwsze w splocie atlasowym, drugie w rypsowym, ostatnie pokryte broszowanymi słupami delikatnej, żółtej wici z drobnymi, ciemnozielonymi liśćmi, na której rzuty małych bukietów z różami, tulipanami i goździkami (różowo-błękitno-zielono-czarne).

Galon złoty. Podszewka z płótna lnianego.

Relikty nici metalowych na tafcie, tapopękana na obu stronach szaty, szczególnie z przodu (tam miejscami cerowania).

Karta ODZ, nr 01565.

### 57. Ornat biały

Boki – Francja, ok. 1760 roku; kolumny – Polska, IV ćwierć XVIII wieku.

Boki – jedwab, splot płócienny, nici metalowe.

Kolumny – jedwab, splot atlasowy i rypsowy, broszowanie nićmi jedwabnymi i metalowymi.

Wymiary: 90 × 71.

Ornat z tkanin jedwabnych z wielobarwną dekoracją.

Boki z bładoróżowej tafty, delikatnie przetykanej nićmi srebrnymi, dekorowanej rzutami bukietów. Te komponowane w dwojaki sposób z róż, układane w odstępach w pionowe, przesunięte względem siebie rzędy. Wzór zielono-ciemnożółto-srebrny.

Kolumny i otok szyi z tkaniny zielono-biało-ciemnożółtej, zdobionej pasami ukwieconej wici.

Pionowe pasy na tkaninie zielone oraz białe, z cienkimi, ciemnożółtymi szlaczkami na brzegach, pierwsze w splocie atlasowym, drugie w rypsowym, ostatnie pokryte broszowanymi słupami delikatnej, żółtej wici z drobnymi, ciemnozielonymi liśćmi, na której rzuty małych bukietów z różami, tulipanami i goździkami (różowo-błękitno-zielono-czarne).

Galon złoty. Podszewka z płótna lnianego.

Relikty nici metalowych na tafcie, ta popękana na obu stronach szaty, szczególnie z przodu (tam miejscami cerowania).

Karta ODZ, nr 01565.

### 58. Ornat biały

Boki – Francja, po połowie XVIII wieku; kolumny – Francja, początek XIX wieku.

Boki – jedwab, splot rypsowy, broszowanie nićmi jedwabnymi i metalowymi, prasowanie.

Kolumny – jedwab, adamaszek.

Wymiary: 92 × 62.

Ornat o bokach z białego rypsu, broszowanego w barwne motywy roślinne. Delikatnie zarysowany subornament, złożony ze swobodnie ułożonych, ulistnionych pędów – wydobyty sprasowaniem. Broszowane motywy esowatej, wertykalnie biegnącej, zielonej łądygi z dużymi, srebrno-błękitnymi, spiralnie skreconymi liśćmi oraz drobnymi srebrno-zielonymi. Miejscami pary główek róż.

Kolumny z grubego adamaszku z geometryczno-roślinnym, symetrycznym deseniem. Adamaszek o roślinnym tle i wzorze wydobytym dodatkową niezwiązana osnową: diagonalna krata o obszernych polach, wypełnionych osiowymi, fantastycznymi formami kandelabrowymi, komponowanymi głównie z liści i pędów wina.

Galon srebrny. Podszewka z lnianego płótna.

Przetarcia i pęknięcia rypsu na ramionach i partiach brzegowych szaty, podobny stan przedniej kolumny – w górnej strefie.

Karta nr 01571

### **59. Ornat czerwony**

Tkanina – Francja, III ćwierć XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot rypсовy i płócienny, lansowanie nićmi jedwabnymi, broszowanie metalowymi.

Wymiary: 104 × 66.

Ornat z purpurowego rypsu z dość gęstym, barwnym deseniem, swobodnie komponowanym z różnorodnie ulistnionej, bladzielonej wici, bogato zdobionej żółtymi, błękitnymi i zielonymi kwiatami i owocami dzikiej róży, kwiatami dalii, lilii, goździka i jaśminu. Motywy lansowane nićmi jedwabnymi oraz – część liści – broszowane srebrnymi. Ryps z delikatnym subornamentem w splocie płóciennym.

Galon złoty. Podszewka z czerwonej satyny.

Wydatne przetarcia tkaniny z przodu szaty, lekkie na ramionach.

Karta ODZ, nr 01568.

### **60. Kapa**

Tkanina – Francja, ok. 1770 roku; preteksta – Francja, po połowie XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, broszowanie nićmi jedwabnymi i metalowymi.

Preteksta – jedwab, broszowanie nićmi jedwabnymi i metalowymi.

Wymiary: 130.

Kapa z jedwabnego, poprzecznie pasiastego, biało-zielonego atlasu z dosyć gęstym, barwnie broszowanym deseniem. Dekoracja komponowana z ciemnoróżowych, graficznie zarysowanych, ciernistych wici z zielono-żółtymi, wydłużonymi, wyzębionymi liśćmi, giętymi esowato, i z różowo-białymi, ułożonymi diagonalnie goździkami.

Preteksta z białego adamaszku w liściaste wzory, stanowiące subornament dla broszowanych motywów kwiatowych. Raport o nieczytelnym układzie, widoczny we fragmentach: swobodna, luźna kompozycja z giętych gałązek ze złotymi liśćmi i kwiatostanami w typie róży, a także inne, małe, zielono-ciemnożółte, ukwiecone pędy.

Galon złoty, podobnie jak frędzle przy kapturze. Podszewka z lnianego płótna.

Liczne przetarcia i pęknięcia tkaniny preteksty.

Karta ODZ, nr 01624.

### **61. Ornat i dwie dałmatyki białe**

Tkanina główna – Francja, III ćwierć XVIII wieku; kolumny – Polska, początek XVIII wieku.

Tkanina główna – jedwab, broszowanie nićmi metalowymi i jedwabnymi.

Kolumny – aplikacja – haft płaski, nici metalowe.

Wymiary: ornat – 116 × 72, dalmatyki – 105 × 89 × 103.

Dalmatyki i boki ornatu z bladuróżowego adamaszku ze swobodną kompozycją z dużych giętych pędów akantu, jagód i paprociowatych liści oraz z form trójkątnych i liściastych palmetek. Kompozycje dopełniają rzędy dużych, broszowanych srebrem, ceowo wygiętych liści paproci (zwroty motywów na przemian przeciwne) oraz na obrzeżach pasów – małe, kolista poła, wypełnione srebrnymi rozetkami o białych lub purpurowych środkach. Poniżej srebrno-purpurowe, bądź purpurowe pęki pędów – także broszowane.

Kolumny i otok szyi zasnutę aplikacją haftowanych srebrem motywów kwiatowo-owocowo-liściastych na srebrnym tle. Na kolumnach dekoracja o układzie osiowym złożona z dużych, stylizowanych kwiatów lillii i róży oraz owoców granatu i liści akantu (te na otoku szyi). Haft płaski, aplikowany, wykonany nićmi srebrnymi, kładzionymi głównie w deseń koszyczka; fragmenty owoców i kwiatów wypełnione kawałkami purpurowej, błękitnej i bladobrazowej tkaniny.

Galon srebrny. Podszewka z płótna lnianego.

Zły stan adamaszku: przetarcia na lewym ramieniu i na przodzie szaty (tam wstawki z innego adamaszku o zbliżonym kolorze), przetarcia nici metalowych; haft znacznie wytarty na przedniej kolumnie i na ramionach.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z.8; Karty ODZ, nr 01546, 01614.

## 62. Ornat biały

Boki – Francja (?), III ćwierć XVIII wieku; kolumny – Francja, ok. 1760 roku.

Boki – jedwab, splot rypсовy folia metalowa, broszowanie nićmi metalowymi i jedwabnymi, lansowanie i broszowanie folią.

Kolumny – jedwab, lansowanie wątkiem metalowym.

Wymiary: 101 × 65.

Ornat o bokach z białego, jedwabnego rypsu z broszowanym, barwnym wzorem roślinnym na delikatnie zarysowanym geometrycznym tle, wykreślonym paskami złotej folii. Dekoracja o charakterze wertykalnym. Na tle poprzecznych pasów wykreślonych folią, falista wić różana: gruba, złota łodyga ze złoto-zielonymi liśćmi i różowymi kwiatami – rozwiniętymi i pąkami. W poprzecznych pasach delikatny rysunek folią krótkich prążków ułożonych jeden nad drugim i barwnych miniaturowych kwiatków między nimi.

Kolumny i otok szyi ze złotego brokatu z koronkowo-roślinnym deseniem o charakterze wertykalnym. Raport tkaniny, wydobyty nie związanym wątkiem metalowym, złożony z odcinków wstęgi, w której zakolach różane krzaczki.

Galon srebrny. Podszewka z różowego batystu.

Przetarcia nie związanego wątku metalowego na brokacie, na przedniej kolumnie cerowane przetarcie; na ramionach i górnych fragmentach przednich bo-

ków wstawki z innych, XVIII-wiecznych tkanin; nici metalowe na rypsie i folia szerniała.

Karta ODZ, nr 01572.

### 63. Ornat biały

Boki – Francja (?), III ćwierć XVIII wieku; kolumny – Francja, ok. 1760 roku.

Boki – jedwab, splot rypсовy folia metalowa, broszowanie nićmi metalowymi i jedwabnymi, lansowanie i broszowanie folią.

Kolumny – jedwab, lansowanie wątkiem metalowym.

Wymiary: 101 × 65.

Ornat o bokach z białego, jedwabnego rypsu z broszowanym, barwnym wzorem roślinnym na delikatnie zarysowanym geometrycznym tle, wykreślonym paskami złotej folii. Dekoracja o charakterze wertykalnym. Na tle poprzecznych pasów wykreślonych folią, falista wić różana: gruba, złota łodyga ze złoto-zielonymi liśćmi i różowymi kwiatami – rozwiniętymi i pąkami. W poprzecznych pasach delikatny rysunek folią krótkich prążków ułożonych jeden nad drugim i barwnych miniaturowych kwiatków między nimi.

Kolumny i otok szyi ze złotego brokatu z koronkowo-roślinnym deseniem o charakterze wertykalnym. Raport tkaniny, wydobyty nie związanym wątkiem metalowym, złożony z odcinków wstęgi, w której zakolach różane krzaczk.

Galon srebrny. Podszewka z różowego batystu.

Przetarcia nie związanego wątku metalowego na brokacie, na przedniej kolumnie cerowane przetarcie; na ramionach i górnych fragmentach przednich boków wstawki z innych, XVIII-wiecznych tkanin; nici metalowe na rypsie i folia szerniała.

Karta ODZ, nr 01572.

### 64. Ornat biały

Tkanina – Francja, III ćwierć XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, len, taśmy folii srebrnej, lansowanie niezwiązanymi wątkami jedwabnymi.

Wymiary: 95 × 63.

Ornat z dwuwarstwowej tkaniny jedwabnej – białej, z drobnowzorzystym, różowo-czerwonym deseniem. Wzór o charakterze nieregularnej, geometryczno-kwiatowej sieci, wydobytej lansowaniem niezwiązanym wątkiem. W tle poziome, grube karby – z dodatkowej osnowy. Raport wzoru utworzony z pasów drobnego zygżaka, biegnących faliście, wertykalnie, oraz z diagonalnie ułożonych drobnych gałązek kwiatowych, wyrastających z sieci, układanych przemiennie w przeciwne kierunki.

Kolumny, boki i otok szyi ujęte srebrną kolbertyną. Podszewka z lnianego płótna.

Znaczne przetarcia tkaniny z przodu szaty.

Podobna tkanina jest ilustrowana w pracy Barbary Markowsky i datowana na III ćwierć XVIII wieku<sup>23</sup>.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01576.

65. Dwie dalmatyki różowe.

Tkanina – Francja, III ćwierć XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot płócienny, lansowanie paskami folii metalowej i wątkiem jedwabnym, niezwiązanymi.

Koronka klockowa.

Wymiary: 96 × 80 × 94.

Dalmatyki z różowego brokatu o złotym, we fragmentach srebrnym i czarnym diagonalnym deseni sieniowo-kwiatowym. Wzór wydobyty lansowaniem paskami folii metalowej i wątkiem jedwabnym, nie związanymi, w partii tła również nie związaną osnową. Sieć z pasów w różowe karby, tworzących rysunek rybiej łuski, wypełniona parami pąków złotych róż o czarnym konturze, ujętych u dołu srebrnymi liśćmi (poła z diagonalnymi prążkami nie związanej osnowy, podkreślonymi czarną krawędzią).

Szaty obszyte srebrną koronką klockową. Na ramionach jedwabne fioletowe wstążki. Podszewka z jedwabnego, purpurowego płótna.

Jedna z dalmatyk wypłowiała, ze złotymi partiami wzoru szerniałymi.

Welum z identycznej tkaniny znajduje się w skarbcu katedry kieleckiej<sup>24</sup>. Podobna tkanina jest ilustrowana w pracy *Baroque and rococo silks* Petera Thortona oraz w pracy Barbary Markowsky<sup>25</sup>. Wszystkie tkaniny datowane są na III ćwierć XVIII wieku.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01588.

## 66. Ornat brązowy

Tkanina / haft – Polska, III ćwierć XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot diagonalny i płócienny.

Kolumny – jedwab, haft nićmi jedwabnymi i metalowymi, płaski, kładziony.

Wymiary: 100 × 69.

Ornat o bokach z jedwabnego, brązowego adamaszku ze znacznie jaśniejszym, drobnowzorzystym, roślinnym deseniem o kompozycji sieniowej. Raport utworzony z drobnych, ulistnionych pędów, nieregularnie wygiętych oraz z umieszczonych w półkach miniaturowych rozetek z ciemnymi płatkami. Tło w splotcie diagonalnym, wzór w płóciennym.

Kolumny i otok szyi zasnuwane bogatym, wielobarwnie haftowanym, kwiatowym ornamentem – na srebrnym tle. Na kolumnach motywy układane werty-

<sup>23</sup> Markowsky, *Europäische*, kat. 662, s. 360.

<sup>24</sup> Michałowska, *Zabytkowe tekstylia*, s. 70, il. 69, kat 64.

<sup>25</sup> Thornton, *Baroque*, il. 98B, s. 188; Markowsky, *Europäische*, kat. 661, s. 360.

kalnie. Na przedniej dwa poziomo puklowane rogi obfitości z bukietami róż. Na tylnej – pośrodku – przewiązany kokardą bukiet tulipanów, pod i nad nim duże kwiatostany róż na prostych łodygach, z odrostami mniejszych kwiatów, także tulipanów. Na otoku szyi wić z kwiatami jak wyżej. Haft płaski, cieniowany, nićmi jedwabnymi: brązowymi, żółtymi i różowymi, a także – we fragmentach – błękitnymi i srebrnymi. Tło z kładzionych prosto nici srebrnych.

Kolumny i otok szyi ujęte złotym galonem, boki wąskim, również złotym galonikiem. Podszewka z płótna lnianego.

Lekkie przetarcia haftu, znaczne w górnej strefie przedniej kolumny. Przetarcia adamaszku na przodzie szaty.

Karta ODZ, nr 01582.

### 67. Ornat biały

Tkanina – Francja, IV ćwierć XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, splot rypsowy, lansowanie i broszowanie nićmi jedwabnymi.

Wymiary: 97 × 66.

Ornat z jedwabnego, białego rypsu w białe pionowe pasy koronki o falistych krawędziach, wydobyte nie związanym wątkiem. Koronka zdobiona na osi błękitnymi, poprzecznymi karbami, ułożona przemienne z rzędami drobno ulistnionych, prostych gałązek zielono-biało-pomarańczowych – kładzionych w odstępach. Wzór wydobyty lansowaniem i broszowaniem nićmi jedwabnymi.

Galon srebrny. Podszewka z płótna lnianego.

Galon w kilku miejscach poprzerwany i wystrzępiony.

Karta ODZ, nr 01566.

### 68. Ornat czerwony

Boki – Polska, IV ćwierć XVIII wieku; kolumny – Polska, IV ćwierć XVIII wieku.

Boki – jedwab, aksamit strzyżony

Kolumny – jedwab, splot rypsowy, nici metalowe; haft: płaski, nici jedwabne i metalowe, folia metalowa, cekiny, bajorek, szkło, kameryzacja, aplikacja.

Wymiary: 115 × 70.

Ornat z tkanin jedwabnych. Boki z purpurowego, strzyżonego aksamitu.

Kolumny i otok szyi z białego rypsu w drobne, pionowe prążki, przetykanego między nimi nićmi srebrnymi, dekorowanego barwnym płaskim haftem (wzory roślinne) oraz geometryczną aplikacją tkaniny. Na kolumnach – w dolnej strefie – motyw kwiatowego bukietu z kłosami zboża u dołu ujętego opaską rozetową, przy której poziome paprociowate pęki. Wyżej pionowe rzędy, komponowane z miniaturowych, haftowanych pędów oraz drobnych, kolistych aplikacji czarnego strzyżonego aksamitu z osadzonymi na nich szklanymi gwiazdkami. Na dolnym i górnym krańcu kolumny wstawki białego atłasu, na jego tle większe owale aksamitu z gwiazdką jak wyżej pośrodku, ujęte złotym bajorkiem.



Motyw bukietu haftowany nićmi jedwabnymi – zielonymi i ciemnożółtymi, kwiatostany paskami złotej folii i cekinami, kameryzowane, kłosy zboża srebrnymi nićmi, podobnie pęki paprociowatych liści, na których także cekiny. Miniaturowe pędy jasnozielone, ze srebrną główką cekina. Galony złote. Podszewka zielona, płócienna.

Przetarcia górnej partii przedniej kolumny, tam wstawka innej tkaniny; ubytki szkła, bajorka i kamieni.

Karta ODZ, nr 01564.

### 69. Ornat czarny

Tkaniny / haft – Polska, XVIII wiek.

Boki – jedwab, splot rypсовy.

Kolumny – jedwab, splot płócienny.

Haft – nici jedwabne i metalowe, haft płaski.

Wymiary: 101 × 64.

Ornat z tkanin jedwabnych: boki z czarnego rypsu, kolumny i otok szyi z ciemnożółtej tafty. Na kolumnach płasko haftowana (do jednej drugiej wysokości), wielobarwna dekoracja: na plecach duży, ceowo zagięty pęd z goździkami, pod nim płynąca po jeziorze łódź (na dziobie siedzący ptak), niżej stłoczone róże. Na przedniej kolumnie krajobraz pod giętym pędem z dużą rozetą: jezioro, na brzegu drzewa i ukwiecona łączka, na skraju fragment budynku. Na otoku szyi motywy liściaste.

Haft płaski, cieniowany nićmi jedwabnymi: brązowymi, różowymi, żółtymi, błękitnymi, czarnymi i zielonymi, a także – we fragmentach – srebrnymi, kładzionymi faliście.

Galon srebrny, w dwóch rodzajach. Podszewka z płótna lnianego.

Przetarcia rypsu na brzegach szaty; przetarcia i pęknięcia tafty na górze przedniej kolumny.

Karta ODZ, nr 01577.

### 70. Ornat czerwony

Tkanina / haft – Polska, XVIII wiek.

Boki – jedwab, aksamit strzyżony.

Kolumny – jedwab, haft nićmi jedwabnymi i metalowymi, płaski.

Wymiary: 98 × 65.

Ornat o bokach z ugrowobrązowego, strzyżonego aksamitu.

Kolumny i otok szyi zasnut wielobarwnym haftem o motywach kwiatowych na srebrnym tle. Dekoracja na kolumnach komponowana wertykalnie, osiowo: układane nad sobą bukiety, na przemian róż i tulipanów – z dużymi kwiatostanami na osi i mniejszymi na bokach; wiązanki rozdzielone owocami granatu. Na otoku szyi wić z kwiatostanami jak wyżej.

Haft płaski, cieniowany nićmi jedwabnymi – zielonymi. Błękitnymi, brązo-

wymi i żółtymi, we fragmentach (owoce) kładzionymi nićmi srebrnymi, które w tle, kładzione w deseń koszyczka.

Galon srebrny. Podszewka z lnianego płótna.

Wydatne przetarcia haftu na przedniej kolumnie; tam – na górze – wstawka tkaniny.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 83; Karta ODZ, nr 01598.

### **71. Dwie dalmatyki czarne**

Tkanina – Polska, XVIII wiek.

Tkanina – jedwab, aksamit strzyżony.

Wymiary: 96 × 77 × 106.

Dalmatyki z czarnego aksamitu strzyżonego.

Boki szaty, otok szyi, rękawy i dolne brzegi ujęte srebrnym galonem koronkowym (późniejszym). Obszycia przodu i pleców tym samym galonem. Z przodu dwie kokardy z białego atlasu. Podszewka z niebieskiej mory (z połowy XIX wieku).

Aksamit miejscami wytarty.

*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, z. 8; Karta ODZ, nr 01615.

### **72. Dwie dalmatyki fioletowe**

Tkanina – Polska, koniec XVIII wieku.

Tkanina – jedwab, dodatkowy wątek metalowy.

Wymiary: 106 × 86 × 109.

Dalmatyki z gładkiej fioletowej lamy. Tło pokryte dodatkowym wątkiem złotym.

Galony złote, XVIII – wieczne. Otok szyi ujęty galonem złotym innego rodzaju.

Liczne przetarcia tkaniny.

Karta ODZ, nr 01612.

### **73. Infuła**

Tkanina / dekoracja – Polska, XVIII wiek.

Tkanina – len, splot płócienny.

Dekoracja – haft: nici metalowe, folia, bajorek.

Wymiary: 80,5 × 34.

Infuła z płótna lnianego, lito zasnutego na cornu tituli i vittae haftem z kładzionych nici złotych, przesywanych w diagonalne pasy. Na ich tle również haftowane motywy. Na froncie cornu tituli – pośrodku – złoto-srebrny krzyż o trapezowatych ramionach, zaś na brzegach (także na odwrocie) pas diagonalnie ułożonych owali o konturze zarysowanym ciągiem drobnych kół, wypełnionych srebrną folią i obramionych srebrnym bajorkiem. Wewnątrz owali złote nici tła

rozdzielane pasami nici srebrnych. Na brzegach vittae analogiczne motywy. Podszewka z żółtej satyny.

Stan zachowania dobry.

Karta ODZ, nr 01629.

#### 74. Rękawiczki opackie

Tkanina / dekoracja – Polska, XVIII wiek.

Tkanina – bawełniana dzianina.

Dekoracja – haft: metalowe nici i sznureczek.

Wymiary: 29 × 17,

26 × 14.

Dwie pary rękawiczek z bawełnianej dzianiny:

1. Purpurowe, zaopatrzone w niski limbus. Pośrodku wypukły haft nićmi złotymi, kładzionymi faliście: monogram IHS, zwieńczony krzyżem (niżej trzy gwoździe), otoczony glorią z trójkątnymi promieniami. Na palcach, nadgarstku i limbusie poprzeczne pasy ze złotego sznureczka, przepleczonego z dzianiną. Brzeg mankietu wykończony zębiasto – splotem sznureczka jak wyżej.

2. Purpurowe z żółtym deseniem: monogramem IHS, zwieńczonym krzyżem (niżej trzy gwoździe), otoczonym ośmiobokiem glorii z liściastymi promieniami. Na nadgarstku poprzeczna bordiura: ósemkowate przeploty wstęgi, ujętej z obu stron – w odstępie – drobnowzorzystymi ciągami diagonalnie ułożonych kwadratów.

Haft szerniały. Wystrzępione końce palców.

Karta ODZ, nr 01634.

#### 75. Kapa

Tkanina główna – ?, II połowa XIX wieku; preteksta i kaptur – Francja, ok. połowy XVIII wieku, Polska – haft.

Tkanina główna – jedwab, bawełna, lansowanie nićmi metalowymi.

Preteksta i kaptur – jedwab, splot rypсовy, nici metalowe, broszowanie nićmi metalowymi i jedwabnymi, haft płaski jedwabiem.

Koronka klockowa.

Wymiary: 140.

Kapa z grubej, jedwabno-bawełnianej, zielonej tkaniny, lansowanej w złotą, wielolistną sieć, wypełnioną kwiatostanami lilii.

Preteksta i kaptur z brokatu: żółtego adamaszku, zasnutego w partii tła nićmi złotymi, zdobionego (raport widoczny we fragmentach) luźną, osiową kompozycją z ceowo zagiętych liści wina i z tulipanów (splot rypсовy), dopełnioną broszowanymi srebrem tulipanami i pędami winorośli z gronami oraz zielono-fioletowymi rzutami różanych bukietów. Pośrodku kaptura motyw kartusza, wypełniony bukietem jak wyżej. Pod kapturem wielobarwny, płaski haft, cieniowany nićmi jedwabnymi: róże w wieńcach lauru i drobne tulipany. Nici zielone, żółte, brązowe i błękitne.

Srebrna koronka klockowa w obszyciach. Podszewka z batystu.  
Relikty nici metalowych w tle brokatu; przy zapince wstawki żółtej tkaniny.  
Karta ODZ, nr 01626.

## 76. Ornat biały

Ofiarowany przez Tomasz i Anielę Ośmickich z Miechowa.

Tkanina / haft – Polska, 1882 rok.

Tkanina – jedwab, adamaszek, broszowanie niemi jedwabnymi i metalowymi.

Aplikacja / haft – nici metalowe, cekiny.

Koronka klockowa, złota.

Wymiary: 108 × 70.

Ornat z białego, jedwabnego adamaszku z deseniem pionowo biegnących zygzaków, broszowanego w wielobarwny, swobodnie komponowany układ z bukiećkami kwiatowych.

Adamaszek z dosyć gęstym wzorem, utworzonym z drobnych wiązanek z kwiatami w typie polnej róży (nici zielone, błękitne, jasnobrązowe i żółte) i dzwonek (broszowanych niemi srebrnymi), a także ze srebrnych łodyżek z pęciami kwiatów zbliżonych do astra.

Na kolumnach aplikowany haft: srebrna, szeroka, esowato gięta wstęga z deseniem gęstych przepłotów grubego sznura. Na bokach – w dolnej strefie – także haftowana, litosrebrna dekoracja z motywami gałązek różanych, ułożona w półowalne pola. Haft na bokach płaski, w partii wzoru z prosto kładzionych nici srebrnych i cekinów, w partii tła z nici kładzionych w koszyczek.

Kolumny, otok szyi i brzegi ujęte złotą koronką klockową. Podszewka z płótna lnianego. Na niej napis: Sprawiony /przez Małżonków/ Tomasza i Anieli Ośmickich /Miechowskich ...../ r. 1882.

Przetarcia na bokach szaty, na plecach rozdarcia tkaniny.

Karta ODZ, nr 01597.

**Słownik ważniejszych terminów włókienniczych<sup>26</sup>**

**Adamaszek** – dwustronna lub jednostronna, pojedyncza tkanina wzorzysta, jedwabna, lniana lub wełniana, zwykle jednobarwna, czasem dwubarwna, w której kontrast połysku tła i matowości wzoru – lub przeciwnie – uzyskano poprzez zróżnicowanie pokryć splotu tkackiego albo zastosowanie dwóch różnych splotów. Adamaszki cechuje duża skala wzorów i łamana schodkowo linia ich konturów, są dekorowana czasem dodatkowym wątkiem broszowania, jedwabnym lub metalowym. Używany na bogate ubiory i paramenty, najpopularniejszy w XVII-XVIII w., również na obicia ścian i mebli.

**Aksamit, welur** (gr. Heksamiton – złożony z sześciu nici) – gładka lub wzorzysta tkanina z krótką okrywą włókienną ciętą, pętelkową lub mieszaną, wytwarzana z jedwabiu, wełny, lnu, bawełny, tzn. z połączenia dwóch z tych surowców albo tylko z jednego. Zbudowana z dwóch warstw osnów (a. osnowowy) lub wątków (a. wątkowy zw. Też runowym), spodniej zasadniczej i wierzchniej puszystej, wykonywana splotami osnowowymi różgowymi lub splotami okrywowymi wątkowymi. Wzory uzyskiwano w różny sposób – operując kontrastem okrywy ciętej i pętelkowej (pętle przecinane tylko w pewnych miejscach, a w innych pozostawiane), przy czym części strzyżone były wyższe lub niższe od pętelkowych; strzygąc okrywę w różnych wysokościach, od dwóch do kilku (altembas); prasując; wytłaczając; drukując powierzchnię okrywy. Odrębną grupę stanowią tkaniny z aksamitnym wzorem.

Używany początkowo na bogate ubiory i szaty liturgiczne oraz obicia ścienne, potem także na pokrycia mebli i zasłony.

**Altembas, altombas, altabas, ałtembas, altunbas** – rodzaj aksamitu o wzorze utworzonym z okrywy włókienną ciętą w dwóch lub kilku wysokościach. Surowce i technika wyrobu jak aksamit. Często tło a. nie posiada okrywy włókienną – jest tkane płasko splotami zasadniczymi lub pochodnymi i pokryte metalowym wątkiem lansowania i stąd tkanina ta bywa też nazywana brokatem aksamitnym. W szczególnie bogatych wzorach wprowadzony jest dodatkowo drugi metalowy wątek broszowania, który na płaszczyznach z okrywą strzyżoną wydobyty jest na powierzchnię w formie rzadko rozrzucanych, skręconych pętelek. W dawnej terminologii altembasem nazywano także złotogłów.

**Atlas** – jednostronnie błyszcząca, gładka tkanina jedwabna czy półjedwabna, z lnianym albo bawełnianym wątkiem, w XX w. także z jedwabiu sztucznego, wykonana splotem atlasowym osnowowym regularnym lub nieregularnym.

<sup>26</sup> Słownik terminów na podstawie: M. Michałowska, Słownik terminologiczny włókiennictwa, Warszawa 1995; Zarys historii włókiennictwa na ziemiach polskich do końca XVIII wieku, red. Janina Kamińska, J. Turnau, s.647-672.

Wzorzystość uzyskiwano na a. metodami lisere, broszowania, lansowania, rzadko prasowania na gorąco prasą metalową. Ponadto dawniej niektóre atłasy miały nakłucia lub drobne nacięci rozłożone równomiernie, grupowo lub w prostym układzie ornamentalnym, wykonane specjalnymi sztancami w celu zwiększenia przepuszczalności powietrza przez gęstą tkaninę.

Używany na bogate stroje świeckie i szaty liturgiczne, podszewki, obicia.

**Bajorek** – cienkie druciki metalowe, złote lub srebrne, skręcone spiralnie w sprężynki – rzadziej nici metalowe kręcone w rurczki – stosowane przy wyrobie frędzli i różnych szmuklerskich ozdób do haftu cekinami, blaszkami formowanymi i niemi metalowymi, zwłaszcza od wieku XVII. Bywa w czterech odmianach – gładki, karbowany, matowy i lśniący. B. Przyszywano do tła nicią, najczęściej na nieznacznym podwleczeniu (z nici) lub podkładce z kartonu, ścięgami lekko skośnymi, równo ułożonymi obok siebie, o kierunku, różnym zagęszczeniu i szerokości wyznaczonych przez rysunek wzoru. Używany od XVII wieku.

**Batyst** – najdelikatniejsza, bardzo cienka, gładka i miękka tkanina lniana lub bawełniana o splocie płóciennym, surowa nie bielona, bielona, pastelowo jednobarwna lub drukowana. Wytwarzana od XIII w. We Francji, potem też w Niemczech, Włoszech, Flandrii, na Śląsku. Używana jako lekka tkanina odzieżowa i bielizniana oraz na dodatki w modzie kobiecej, np. mankiety, gorsy, chusteczki itp.

**Brokat** – ogólne określenie tkaniny wzorzystej, w której tle lub wzorze występuje nić metalowa złota lub srebrna. Używany dotychczas szeroko w literaturze naukowej oznacza wzorzystą tkaninę jedwabną lub półjedwabną osnowową, wielosnowową i wielowątkową, tkaną różnymi splotami przy użyciu dodatkowych dekoracyjnych wątków metalowych, złotych lub srebrnych.

**Broszowanie** – technika wykonywania wzoru na tkaninie dodatkowym wątkiem – zw. broszującym – metalowym lub jedwabnym, przebiegającym częściowo ponad powierzchnią tkaniny i dającym niekiedy wrażenie haftu. Wątek broszowania przechodzi tylko w miejscach tworzenia ornamentu i może dawać efekty jedno- lub dwustronne. B. Może być wykonywane jedną lub kilkoma przędzami broszującymi wprowadzanymi ręcznie lub mechanicznie.

**Diagonal** – powierzchniowo gładka, jednobarwna tkanina wełniana lub półwełniana o splocie stromorządkowym, tworzącym dobrze widoczne skośne prążki, których szerokość uwarunkowana jest liczbą pokryw osnowowych lub wątkowych, lub o splocie skośnym przestawnym, dającym głębokie, skośne prążki. Używany na odzież wierzchnią, podszewki, bryczesy itp.

**Galon** – wyrób pasamoniczy w formie gładko lub wzorzystej tkaney lub plecionej taśmy, wykonanej częściowo albo całkowicie z nitek metalowych, metalizowanych, jedwabnych lub bawełnianych, rzadziej lnianych. Do XVI w. wąska

plecionka z jedwabiu lub nici złotej o motywach geometrycznych, ok. połowy XVII w. z dodatkiem grubszych nitek lub blaszki metalowej we wzorach wypełniających środek galonu. Używany do ozdabiania strojów reprezentacyjnych, liberii, szat liturgicznych itp.

**Lama** – gładka lub wzorzysta tkanina jedwabna o tle całkowicie lub częściowo pokrytym dodatkowym wątkiem metalowym złotym lub srebrnym, wyjątkowo obydwoma, często w postaci pasków folii. W wyrobach najlepszej jakości wątki podstawowe są niewidoczne. Wzory drobne, geometryczne, np. kwadraty, szachownica, „rybia łuska”. Używana na ubiory męskie i suknie kobiece, rzadziej na szaty liturgiczne, głównie w XVIII i XIX w.

**Lansowanie** – technika wykonywania wzoru na tkaninie dodatkowo wprowadzonym wątkiem jedwabnym lub metalowym zw. wątkiem lansowania, przechodzącym przez całą jej szerokość. Wątek lansowania widać na powierzchni tkaniny w partiach ornamentu, w pozostałych zaś miejscach przechodzi na jej lewą stronę, gdzie może przebiegać (luźno) niezwiązany lub związany z osnową.

**Mora** – gładka, jednobarwna tkanina jedwabna lub półjedwabna, rzadziej bawełniana czy wełniana, o splocie płóciennym albo rypsowym, dzięki morowaniu mająca nieregularne smugi, przypominające kształtem stoje ukośnie lub pionowo przeciętego drzewa i odbijająca światło inaczej niż tło tkaniny. Morę uzyskiwano także stosując słabo skręcony wątek pokryty cienką, gęstą osnową.

**Morowanie** – maglowanie na gorąco walcem żelaznym lub skórzanym złożonej w specjalny sposób gotowej tkaniny w celu zgniecenia włókna wątków i uzyskania nieregularnych smug, odbijających światło inaczej niż tło tkaniny. Technika m. znana była w Persji już w XI-XII w. stosowana w Europie od XVII w. (Włochy, Francja).

**Raport** – fragment wzoru powtarzający się bez zmian w rytmicznych odstępach wszerek i wzdłuż tkaniny. Złożony z jednego, kilku, rzadko więcej motywów jednakowych lub różnych, zestawionych w określonym porządku – tj. o różnych zwrotach, kątach pochylenia, kierunkach poszczególnych motywów – budującym pewną całość kompozycyjną. R. Występuje wielokrotnie w tym samym układzie, np. pasowym, szachownicowym, siatkowym, ośrodkowym teoretycznie w nieskończoność. (Analogicznie raport splotu to taka jego część, która niezmiennie powtarza się w kierunku osnowy i wątku).

**Ryps** – gładka, gęsta tkanina jedwabna, wełniana, bawełniana, półbawełniana, rzadziej lniana, o splocie rypsu, charakteryzująca się prążkami biegnącymi wzdłuż (r. wątkowy), wszerek (r. osnowowy) lub skośnie (r. skośny osnowowy i wątkowy), barwiona na różne kolory. Czasem zdobiona techniką morowania, broszowania. Używana głównie na odzież damską, spodnie męskie, obicia mebli, co najmniej od XVIII w.

**Satyna** – gładka, miękka tkanina bawełniana, jedwabna lub z ich mieszanek z włóknami syntetycznymi, tkana splotem atlasowym wątkowym, jednostronnie lekko błyszcząca, barwiona na różne kolory lub drukowana w różne wzory. Wyrabiana od średniowiecza w Niderlandach, co najmniej od XVII w. we Francji, potem też w innych krajach Europy. Używana na suknie, szlafroki, podszewki itp.

**Tafta** – lekka, dość sztywna tkanina jedwabna o splotcie płóciennym, przeważnie jednobarwna, często czarna, czasem mieniąca się albo wzorzysta w pasy, czworoboczne kostki czy kratę uzyskaną różnicą barw przędzy osnowy i wątku. Używana głównie na podszewki i odszycia wykańczające odzież, potem także na suknie, bluzki, pokrycia na parasolki itp.



## HISTORISCHE PARAMENTE AUS DER BASILIKA ZUM HEILIGEN GRAB IN MIECHÓW

### Zusammenfassung

Das im Katalog präsentierte historische Material umfaßt die in der Schatzkammer der Basilika zum Heiligen Grab in Miechów aufbewahrten Gewebestoffe und Stickereien.

Die frühesten, in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts entstandenen Objekte bilden italienische Gewebe – geschorene und umrandete Samtstoffe mit Pflanzenmustern. Den eigentlichen Grundstock bilden die vorwiegend französischen Gewebe aus dem 18. Jahrhundert, unter denen sich Atlasstoffe, Ripse und Brokatstoffe befinden. Nur einige wenige Gewebe sind orientalischer Herkunft, und es gibt auch einige Stoffe, deren Herkunft unmöglich festgestellt werden kann.

Das präsentierte Ensemble historischer liturgischer Gewänder steht im Zusammenhang mit dem Orden der Kanoniker der Wächter vom Heiligen Grab, der seit dem 12. Jahrhundert in den polnischen Gebieten präsent war.

Da es sich bei allen präsentierten historischen Stoffen um liturgische Gewänder handelt, wurden im einführenden Text kurz ihre Arten, die Entwicklung ihrer Formen und die liturgischen Farben besprochen.

Die historischen Objekte aus der Schatzkammer von Miechów sind bisher nicht für Forschungen zur Geschichte künstlerischer Gewebestoffe genutzt worden. Die im Katalog präsentierten historischen Textilobjekte, die je nach den liturgischen Bedürfnissen und der Geste ihrer Spender zufällig zusammengetragen wurden, ergänzen einander in ihrer chronologischen Aufeinanderfolge. Dadurch bilden sie eine Sammlung mit einer gewissen historischen Kontinuität und präsentieren trotz all ihrer Mängel den Prozeß der Entwicklung der Seidenweberei, ihrer Technologie und der Herausbildung der Typen der Textilornamentik.

*Aus dem Polnischen übersetzt von Herbert Ulrich*